

II Mallimääräykset

Johdanto

Täydentyä myöhemmin.

Yleiset määräykset

Nämä täydentyvät myöhemmin.

Määräysten tavoitteet

Määräysten antaminen (YSL 202 §) ja valvonta (22 § ja delegointi KYHL 7 §)

Määräysten soveltaminen ja suhde muihin määräyksiin

Määritelmät (pv-alueet, muut herkäät alueet/paikalliset olosuhteet, vähäiset jätevedet jne.)

Määräykset jätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla

Määräykset hule- ja pesuvesien aiheuttaman pilaantumisen ehkäisemiseksi

Pohjavesi- ja ranta-alueilla voi olla perusteltua rajoittaa pesu- ja hulevesien johtamista maaperään tai vesistöön. Yksittäisen määräyksen antamiseen vaikuttaa mm. asutuksen tai loma-asutuksen keskittyminen, alueen muu kuormitus ja maankäyttö. Myös taajaan rakennetuilla ja asemakaavoitetuilla alueilla voi olla tarpeen antaa määräyksiä yleisten alueiden hulevesiviemäriin johdettavista jätevesistä.

Kunnissa on usein annettu määräyksiä autojen, veneiden, koneiden ja laitteiden sekä esimerkiksi mattojen pesusta. Yleinen ja hyväksi koettu käytäntö näyttäisi olevan pesuvesien ja pilaavia tai vaarallisia aineita sisältävien vesien vesistöön tai ojaan ja pohjavesialueilla maaperään johtamisen kieltäminen.¹ Vaikka pohjaveden ja maaperän pilaaminen on kielletty suoraan ympäristönsuojelulain 16 ja 17 §:n nojalla, ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan antaa näitä peruskieltoja tarkempaa sääntelyä.

Kaupunkialueilla ympäristönsuojelumääräyksillä on esimerkiksi voitu rajoittaa autojen ja veneiden pesu vain tähän tarkoitukseen rakennetuille paikoille, joissa vedet johdetaan asianmukaisen esikäsittelyn kautta viemäriin tai umpisäiliöön. Yleisiltä katualueilta valumavedet johdetaan hulevesiviemäriin, joka usein purkautuu suoraan ojaan tai vesistöön.

¹ Pietarinen 2014, s 37–39.

Toisaalta haja-asutusalueella, joka ei sijaitse pohjavesi- tai ranta-alueella ei välttämättä ole tarvetta kieltää yksittäistä auton- tai muun vastaavan laitteen pesua yksityisellä kiinteistöllä, kunhan pesuvedet eivät kuitenkaan pääse suoraan vesistöön. Määräyksillä on voitu myös puuttua ammattimaiseen pesutoimintaan ja siinä käytettäviin pesuaineisiin.

Mallimääräykset:

Ajoneuvojen, veneiden, koneiden ja muiden vastaavien laitteiden pesu on kielletty yleisillä katu- ja tiealueilla, parkkipaikoilla ja ranta-alueilla. Veneiden pesussa pesuainetta sisältäviä vesiä ei saa johtaa suoraan vesistöön.

Pohjavesialueilla ajoneuvojen, veneiden, koneiden ja muiden vastaavien laitteiden pesu on sallittua ainoastaan tähän tarkoitukseen rakennetulla pesupaikalla, josta pesuvedet johdetaan asianmukaisen esikäsittelyn jälkeen viemäriin tai umpisäiliöön siten, ettei pohjaveden pilaantumisen vaaraa synny.

Laajamittaisessa pesutoiminnassa pesuvedet on johdettava asianmukaisen esikäsittelyn kautta viemäriverkostoon. Viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla pesuvedet on johdettava hyväksytyyn jätevesien käsittelyjärjestelmään ja esikäsiteltävä.

Määräys voidaan perustella

- YSL 202 §:n 3 momentin 1, 3 ja tapauskohtaisesti 7 kohdalla
- YSL 16 ja 17 §:llä.

Muut esimerkkiperustelut:

Määräyksellä voidaan estää ajoneuvojen, veneiden ja muiden laitteiden pesussa liukenevien haitallisten aineiden, kuten öljyn tai liuottimien pääsy vesistöihin, maaperään tai pohjaveteen. Määräys on tarpeen _____ alueen herkän ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi.² Pohjavesialueella pesussa käytettävät pesuaineet aiheuttavat pohjaveden pilaantumisen vaaraa. Yleisiltä katualueilta pesuvedet kulkeutuvat hulevesiviemäröinnin kautta suoraan ympäristöön. Laajamittaisessa pesutoiminnassa syntyy huomattavia määriä pesuvesiä, jotka sisältävät pesuaineita sekä pesussa liuenneita muita haitallisia aineita, jotka aiheuttavat ympäristön pilaantumisen vaaraa.

² Määräys voidaan kohdistaa esimerkiksi taajaan rakennetulle alueelle, vesistön ranta-alueelle tai pohjavesialueelle.

Eläinsuojien ja maitohuoneiden jätevedet

Kunnissa, joissa on paljon luvittamattomia tai ilmoitusmenettelyn piiriin kuulumattomia eläinsuojia voi olla tarpeen määrätä eläinsuojien ja maitohuoneiden pesuvesien johtamisesta. Määräyksen tarpeellisuutta tulisi pohtia todellisen kuormituksen kannalta. Määräys voi koskea myös jalostukseen kelpaamattoman maidon johtamista joko jätevesien käsittelyjärjestelmään tai virtsa- tai lietesäiliöön.³ Kunnissa voi olla eläinsuojien ja paikallisen vesihuoltolaitoksen välillä tehty myös sopimuksia talousjätevedestä poikkeavan jäteveden johtamisesta.

Mallimääräys:

Maitohuoneiden ja eläinsuojien pesuvedet tulee käsitellä tarkoitukseen suunnitellussa erillisessä käsittelyjärjestelmässä tai yhdessä talousjätevesien kanssa yhteiskäyttöön suunnitellussa käsittelyjärjestelmässä. Pesuvedet ja jalostukseen kelpaamaton maito voidaan myös johtaa liete- tai virtsasäiliöön näiden mitoituksen ollessa riittävä.

Määräys voidaan perustella

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 kohdalla

Muut esimerkkiperustelut:

Maataloudesta tulevat jätevedet voivat ympäristöön johdettuna aiheuttaa merkittävää pistemäistä kuormitusta ja ympäristön pilaantumisen vaaraa. Ympäristölupajärjestelmän ja ilmoitusmenettelyn ulkopuolelle jäävien tilojen osalta määräyksellä voidaan estää jätevesien aiheuttamaa ympäristön pilaantumista. Asumisessa syntyvien jätevesien käsittelyyn tarkoitetut järjestelmät eivät sovellu eläinsuojien jätevesien käsittelyyn.

_____ alueella maataloudesta tulevat jätevedet voivat aiheuttaa ympäristön pilaantumisen riskiä.

Jätevesien käsittely pohjavesialueilla ja muilla herkiksi luokitelluilla alueilla

Kuntien ympäristönsuojelumääräyksissä on perinteisesti annettu määräyksiä liittyen haja-asutuksen jätevesiin. Viemäriverkoston ulkopuolisten alueiden jätevesistä säädetään ympäristönsuojelulain 16 luvussa sekä talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisella alueella annetussa valtioneuvoston asetuksessa (157/2017, jätevesiasetus).

³ Pietarinen 2014, s. 38.

Ympäristönsuojelulain 156c §:n mukaan ympäristönsuojelumääräyksissä voidaan antaa 202 §:n nojalla perustason puhdistusvaatimusta ankarampia vaatimuksia, jos ne ovat välttämättömiä paikallisten ympäristöolosuhteiden vuoksi. Määräyksissä voidaan selventää ympäristönsuojelulain 16 luvun säätelyä, mikäli se katsotaan tarpeelliseksi, mutta varsinaisia määräyksiä ei tulisi antaa kuin 156c §:n mukaisille alueille.

Ankarammat puhdistusvaatimukset määritellään jätevesiasetuksen 4 §:ssä: pilaantumiselle herkäksi määritellyillä alueilla kuormituksen tulee vähentyä⁴ orgaanisen aineen osalta vähintään 90 %, fosforin vähintään 85 % ja kokonaistypen osalta vähintään 40 %. Myös esimerkiksi terveydensuojeluviranomainen voi antaa määräyksen perustason puhdistusvaatimusta ankarammasta vaatimuksesta ja tämä on hyvä huomioida määräyksiä annettaessa.⁵

Määrättäessä jätevesien johtamisesta tulisi punnita, onko alueen luonteen huomioiden tarpeen määrätä ankarammasta puhdistamisvelvollisuudesta tai kieltää jätevesien johtaminen maaperään tai esimerkiksi ojaan kokonaan.⁶ Tähän vaikuttaa esimerkiksi pohjavesialueella maaperä, pohjaveden pinnan sijainti suhteessa maanpintaan ja ranta-alueella muu vesistöön kohdistuva kuormitus ja puhdistusjärjestelmän etäisyys vesistöstä. Muita herkiksi määriteltyjä alueita voivat olla esimerkiksi hiekkaharjut, saaret, vedenottamoiden lähialueet tai taajaan rakennetut alueet (jotka ovat vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ulkopuolella). Joissain kunnissa on myös voitu kokonaan kieltää vesikäymälän rakentaminen sellaiseen paikkaan, jossa ei ole ympärivuotista tieyhteyttä eikä näin ollen mahdollisuutta säännölliseen lietetyhjennykseen.

Ympäristönsuojelumääräykset ankarammasta puhdistustasosta astuvat voimaan, kun YSL:n mukainen perustason puhdistusvaatimus on täytettävä. Tämä tarkoittaa, että ranta- ja pohjavesialueilla voidaan soveltaa ankaramman puhdistamisvelvoitteen ympäristönsuojelumääräystä aikaisintaan 31.10.2019. Mikäli kunta on määritellyt ranta-alueeksi esimerkiksi 200 metriä keskivedenkorkeudesta ulottuvan alueen, ei määräystä

⁴ Verrattuna käsittelemättömän jäteveden aiheuttamaan kuormitukseen. Laskennallinen kuormitus määritellään jätevesiasetuksessa säädetyn haja-asutuksen kuormitusluvun ja kiinteistön asukasmäärän tulona.

⁵ HE 128/2016 vp, s. 38.

⁶ Mikäli kielletään jäteveden johtaminen vesistöön, maaperään, ojaan tai vastaavaan, perustellaan määräys 202 §:n 3 momentin 4 kohdalla.

sovelleta lain tarkoittaman ranta-alueen (100 metriä) ulkopuolella ennen kuin kiinteistöllä ryhdytään lain 156 b §:n tarkoittamiin muutos- tai korjaustöihin.⁷ Tämä johtuu siitä, että ympäristönsuojelulaissa ranta-alueeksi määritellään vesistöstä 100 metrin päähän ulottuva alue ja sen ulkopuolella noudatetaan, mitä laissa säädetään ranta- ja pohjavesialueiden ulkopuolisista alueista.

Alueiden rajauksessa on syytä pohtia, annetaanko esimerkiksi yleisesti ranta-alueita koskevia määräyksiä, jolloin määräykset koskevat kunnan kaikkien vesistöjen⁸ ranta-alueita, vai kohdistetaanko määräyksiä tarkemmin tiettyjen vesistöjen ranta-alueille. Alueiden nykyisestä ja suunnitellusta käytöstä ja kuormituksesta riippuen eri alueille voi olla tarpeen antaa tiukempia määräyksiä, kun taas joillain alueilla YSL:n vaatimusten täyttäminen voi olla riittävä. Vesien- ja merenhoidon suunnitelmat voivat tarjota näkökulmaa ja konkreettista ohjeistusta ranta- ja pohjavesialueille kohdennettujen määräysten hahmotteluun ja ovat myös peruste ympäristönsuojelumääräysten antamiselle.

Herkät alueet, joihin määräykset kohdistetaan, esitetään määräysten liitteenä selkeästi karttaan merkittynä. Karttojen olisi hyvä olla sähköisessä muodossa sellaisella tarkkuudella, että rajanveto yksittäisten kiinteistöjenkin kohdalla on mahdollista. Alueiden rajat on tärkeää määritellä sellaisella tarkkuudella, että määräysten soveltaminen maastossa ei vaikeudu. Rajoja määriteltäessä tulee kiinnittää huomiota myös kaavoitukseen ja olemassa olevaan asutukseen ja muihin seikkoihin, jotka vaikuttavat määräysten soveltamiseen ja valvontaan käytännössä.

Mallimääräykset:

Jätevesien johtaminen viemäriverkoston ulkopuolisella herkällä alueella

Pohjavesialueilla/ xx:n pohjavesialueella/ ranta-alueella/ muulla alueella puhdistetun ja puhdistamattoman jäteveden johtaminen maaperään, ojaan tai vesistöön on kielletty.

Pohjavesialueella/ xx:n pohjavesialueella/ jätevedet tulee johtaa umpinaiseen säiliöön, josta ne on toimitettava asianmukaiseen jätevedenkäsittelyyn (asianmukaisen käsittelyn voi kuntakohtaisesti määritellä, mikäli se katsotaan tarpeelliseksi).

⁷ Ympäristöministeriö 2017, s. 68.

⁸ Vesilain 3.1 §:n 3 kohdan mukaan vesistöllä tarkoitetaan järveä, lampea, jokea, puroa tai muuta luonnollista vesialuetta sekä tekojärveä, kanavaa ja muuta vastaavaa keinotekoisista vesialuetta.

Jätevedet on johdettava suljetussa viemärissä pohjavesialueen/xx:n pohjavesialueen ulkopuolelle käsiteltäväksi asianmukaisella tavalla.

Pohjavesialueella jätevedet on käsiteltävä tiiviissä jätevesijärjestelmässä ja puhdistettu jätevesi johdettava pohjavesialueen ulkopuolelle.

Määräys voidaan perustella

- YSL 202 §:n 3 momentin 4 kohdalla ja tapauskohtaisesti 7 kohdalla
- YSL 17 §:llä

Muita esimerkkiperusteluita:

Puhdistettukin jätevesi sisältää ravinteiden lisäksi esimerkiksi ulosteperäisiä mikrobeja, lääkeainejäämiä, raskasmetallijäämiä ja muita vastaavia aineita, jotka voivat aiheuttaa pohjaveden pilaantumisen riskin sekä vaarantaa pohjaveden laadun/vesistön tilan.

Ranta-alueilla/ xx:n vesistön ranta-alueella puhdistetun jäteveden johtaminen maaperään, ojaan tai vesistöön saattaa vaarantaa vesistön hyvän tilatavoitteen (viittaus vesienhoitosuunnitelmaan tai toimenpideohjelmaan) saavuttamisen.

Puhdistetunkin jäteveden johtaminen maaperään, ojaan tai vesistöön lisää xx:n vesistön ravinnekuormaa alueen tiheään asutuksen/loma-asutuksen vuoksi.

Jätevesien puhdistusvaatimukset herkillä alueilla

_____alueella tulee talousjätevesien ja niihin rinnastettavien jätevesien käsittelyssä noudattaa ympäristönsuojelulain 156c §:n mukaista ankarampaa puhdistusvaatimusta.

Vaatimukset määritellään hajajätevesiasetuksen 4 §:ssä.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 156c §:n 2 momentilla
- YSL 202 §:n 3 momentin 7 kohdalla (tapauskohtaisesti)
- YSL 17 §:llä

Muita esimerkkiperusteluita:

_____ vesistön hyvän tilan saavuttamisen/tilan huononemisen välttämisen vuoksi

jätevesien aiheuttaman kuormituksen vähentäminen on tärkeää vesistön ranta-alueilla [viittaus vesienhoitosuunnitelmaan, vesistökohtaiset tavoitteet ja vesistön tila].

Perustason puhdistusvaatimuksen täyttäminen ei _____ranta-alueella ole riittävä vesistöön kohdistuvan kuormituksen vähentämiseksi [tähän voi kirjoittaa lisäksi vesistökohtaista tietoa vesistön tilasta, tilatavoitteista ja vesistöön kohdistuvasta kuormituksesta]. Puhdistettu jätevesi

sisältää ravinteiden lisäksi myös muita vesistön pilaantumisen vaaraa aiheuttavia aineita, kuten raskasmetalleja, lääkettäjämiä ja ulosteperäisiä mikrobeja.

Ankaramman puhdistusvaatimuksen mukainen puhdistustaso on tarpeen pohjaveden pilaantumisen ehkäisemiseksi ja pohjaveden pilaantumisen vaaran ehkäisemiseksi _____ alueella.

Mallimääräys:

Vesikäymälän rakentaminen on kielletty sellaisilla kiinteistöillä, joihin ei ole ympärivuotista tieyhteyttä tai mahdollisuutta säännölliseen lietetyhjennykseen.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 kohdalla

Muita esimerkkiperusteluita:

Määräyksellä ehkäistään vesikäymälän jätevesistä aiheutuvaa ympäristön pilaantumista sellaisilla alueilla, joihin ei päästä ympärivuotisesti suorittamaan lietetyhjennyksiä tai esimerkiksi huoltamaan epäkunnossa olevaa jätevesijärjestelmää.

_____ kunnassa/kaupungissa tällaisia alueita ovat esimerkiksi saaret, jotka eivät ole lietetyhjennyksen piirissä. Mantereella vastaavia kiinteistöjä ovat esimerkiksi kiinteistöt, joille ei johda lietetyhjennyskaluston kestävää tietä.

Vähäiset jätevedet

Ympäristönsuojelulain 155 §:n mukaan käsittelemättömiä jätevesiä ei saa johtaa maahan, ojaan, vesistöön, tekolammikkoon tai noroon. Kyseisen pykälän mukaan käsittelemättömien jätevesien maahanjohtamiskiellosta voidaan poiketa, mikäli johdettavan jäteveden määrä on vähäinen eikä kyseessä ole käymäläjätevesi eikä jätevesistä voi aiheutua pilaantumisen vaaraa. Käytännössä tällaiset kohteet ovat usein esimerkiksi rantasaunoja, jotka ovat nk. kantoveden varassa.

Vähäisten jätevesien määrittelyä käsitellään kattavasti ympäristöministeriön julkaisemassa haja-asutuksen jätevesioppaassa. Oppaan mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ratkaisee rajatapauksissa, milloin jätevesien määrä on vähäinen. Ratkaistaessa vähäisten jätevesien maahan johtamista on tilannetta arvioitava kokonaisvaltaisesti punniten kaikkia kokonaiskuormitukseen vaikuttavia tekijöitä kaavamaisten kriteerien sijaan. Kuitenkin samantyyppisissä tilanteissa tulee muistaa yhdenvertaisuus.⁹

⁹ Ympäristöministeriö 2017, s. 25–26.

Alueesta riippuen voi olla tarpeen antaa tarkentavia ympäristönsuojelumääräyksiä vähäisten jätevesien johtamisesta. Tällöin voidaan esimerkiksi määritellä etäisyys vesistöstä, jolla jätevesiä voidaan imeyttää maahan. Harkintaan vaikuttaa mm. vesistöön kohdistuva muu kuormitus, maaperän koostumus ja arvioitu vedenkulutus (kiinteistön käyttö). Määräystä annettaessa olisi hyvä myös avata vähäinen jätevesi -termin määritelmää tapauskohtaisen harkinnan tueksi. Joissain kunnissa on esimerkiksi voitu määritellä enimmäismäärä (litroissa) vähäisille jätevesille. Näin tarkassa määrittelyssä kannattaa kuitenkin kiinnittää huomiota käytännön valvonnan mahdollisuuteen sekä siihen, että mikäli vettä syntyy alle määritellyn rajan, tulee maaperään johtaminen aina sallia (poikkeamisella mahdollista). Mikäli on annettu määräys, jolla mahdollistetaan vähäisten jätevesien imeyttäminen tietyllä etäisyydellä tai muiden ehtojen täyttyessä, tulee muistaa, että tällöin ehtojen täyttyessä on vesien johtaminen aina sallittava. Mahdollisuus tapauskohtaiseen vähäisten jätevesien maahan johtamiseen on mahdollista suoraan lain nojalla, jolloin voidaan aina tapauskohtaisesti määritellä mahdollisuus tähän.

Mallimääräykset:

Ympäristönsuojelulain 155 §:n mukaan käsittelemättömiä jätevesiä ei saa johtaa maahan, ojaan, noroon, vesistöön tai tekolammikkoon. Tästä kiellosta voidaan tapauskohtaisesti poiketa, mikäli johdettavan jäteveden määrä on vähäinen, kyseessä ei ole käymäläjätevesi eikä johtamisesta aiheudu ympäristön pilaantumisen vaaraa. _____kunnassa/kaupungissa vähäisillä jätevesillä tarkoitetaan harmaita vesiä (ei käymäläjätevesiä), joiden määrä ei vuorokaudessa ylitä __ litraa. Ympäristönsuojeluviranomainen ratkaisee tapauskohtaisesti vähäisten jätevesien maahan johtamisen mahdollisuuden.

Mikäli jätevedet eivät sisällä käymäläjätevesiä ja niiden määrä on vähäinen, ne voidaan imeyttää hallitusti maaperään, ei kuitenkaan lähemmäksi kuin __ metriä vesistöä. Maaperän on sovelluttava jätevesien imeyttämiseen eivätkä jätevedet saa joutua suoraan vesistöön tai ojaan.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 155 §:llä

[Perusteluissa voidaan lisäksi avata vähäisten jätevesien määritelmää (tämä voidaan myös sisällyttää määräysten määritelmät-osioon) sekä niitä ympäristönsuojelullisia riskejä, joita

harmaiden jätevesien johtamisesta maahan, ojaan, vesistöön tai vastaavaan voi aiheutua, eli millaiset asiat toimivat tapauskohtaisessa harkinnassa päätöksen raameina.]

Suojaetäisyydet

Ympäristönsuojelumääräyksissä on usein annettu määräyksiä suojaetäisyyksistä käsiteltyjen jätevesien purkupaikan tai käsittelyjärjestelmän ja herkäksi määriteltujen kohteiden välillä. Herkät kohteet ovat tavallista alttiimpia jäteveden aiheuttamalle pilaantumisriskille. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi:

- talousvesikaivo
- rakennus tai naapurin tontin raja
- vesistö ja
- pohjaveden pinta.

Suojaetäisyyksinä on kuntien määräyksissä käytetty usein ympäristöministeriön hajajätevesioppaassa esiteltyjä yleisesti käytettyjä ohjeellisia suojaetäisyyksiä.¹⁰ Suojaetäisyyksistä määrättäessä onkin suositeltavaa noudattaa näitä etäisyyksiä. Määräystä annettaessa suojaetäisyys voi olla järkevää antaa väljänä (esim. 30–100 m), jotta tapauskohtainen harkinta helpottuu.¹¹ Toisaalta voi olla syytä pohtia, annetaanko määräyksessä vain vähimmäisetäisyys, josta voidaan sitten tapauskohtaisesti poiketa alaspäin. Molemmissa tapauksissa tilanne vaatii ympäristöviranhaltijan harkintaa ja olosuhteiden kartoittamista. Rakennusvalvontaviranomaista on syytä informoida suojaetäisyyksistä ja rakennusvalvonnan olisi hyvä pyytää ympäristöviranhaltijan lausunto jätevesijärjestelmien luvituksen yhteydessä. Suojaetäisyydet voivat olla määriteltynä myös rakennusjärjestyksessä tai kaavamääräyksissä. Annettaessa määräyksiä tulee varmistua siitä, ettei synny ristiriitaa tai päällekkäistä sääntelyä.

Kuntien määräyksissä on voitu Pietarisen selvityksen mukaan myös määritellä maahanimeyttämön ja maaperäsuodattamon etäisyys pohjaveden pinnasta. Etenkin läpäisevällä maaperällä järjestelmistä saattaa aiheutua pohjaveden pilaantumisriski, jos jätevesijärjestelmää ei huolleta tai tyhjennetä säännöllisesti, se on epäkunnossa tai väärin mitoitettu. Puhdistettukin jätevesi sisältää ravinteita ja muita aineita, joista saattaa aiheutua

¹⁰ Ks. ympäristöministeriö 2017, s. 67.

¹¹ Pietarinen 2014, s. 35.

pohjaveden pilaantumisen vaaraa. Mikäli kunnassa ei ole kielletty jätevesien johtaminen maaperään pohjavesialueella tai määrätty jätevesien johtamisesta umpisäiliöön, voi suojaetäisyydestä määrääminen olla tarpeen. Harkintaan vaikuttaa mm. maaperä, pinnanmuodot, pohjaveden virtaussuunta ja kuormituksen arvioitu määrä.

Ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan määrätä myös laitteistojen tai niiden osien sijoittamisesta. Vesistöjen läheisyyteen rakennettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, etteivät tulvavedet pääse jäteveden käsittelyjärjestelmään ja aiheuta jäteveden tulvimista järjestelmän ulkopuolelle.

Mallimääräys:

Kiinteistöjen jätevesijärjestelmien sijoittamisessa tulee noudattaa seuraavia suojaetäisyyksiä pilaantumiselle herkeiksi määritellyistä kohteista:

Talousvesikaivo	vähintään > 30 m	Vesistö	vähintään > 20 m
Naapurikiinteistö	vähintään > 5 m	Oja	vähintään > 5 m
Rakennus	vähintään > 20 m	Tie	vähintään > 5 m

Maahanimeyttämön jakokerroksen pohjasta on jätettävä vähintään yhden metrin suojaetäisyys ylimpään pohjaveden pintaan. Maasuodattamon kokoomakerroksen pohjasta on jätettävä vähintään 25 cm:n etäisyys ylimmästä pohjaveden pinnasta. [Tätä määräystä ei ole tarpeen antaa, mikäli määräyksillä on kielletty maasuodattamon tai maahanimeyttämön rakentaminen pohjavesialueille.] ¹²

Lisäksi voidaan vastaavalla tavalla määritellä vähimmäissuojaetäisyys puhdistetun jäteveden purkupaikalle. Tällöin voidaan vesistöön jätettävää vähimmäisetäisyyttä soveltaa myös vähäisten jätevesien johtamisessa.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 ja 3 kohdilla
- Tapauskohtaisesti YSL 202 §:n 3 momentin 7 kohdalla

Muita esimerkkiperusteluita:

Suojaetäisyyksien tarkoituksena on ehkäistä jätevesijärjestelmistä mahdollisesti aiheutuvaa haittaa, kuten kaivojen tai vesistön pilaantumista. Tarkoituksena on myös ehkäistä

¹² Suojaetäisyydet, ks. ympäristöministeriö 2017, s. 67.

puhdistettujen jätevesien pääsyä herkkiin kohteisiin haitallisissa määrin. Suojaetäisyyksillä voidaan myös ehkäistä muita mahdollisia haittoja, kuten hajuhaittoja. Etäisyydet ovat tarpeellisia myös terveydensuojelullisista syistä. Suojaetäisyys on määriteltävä tapauskohtaisesti ja siihen vaikuttavat mm. maaperäolosuhteet, sijaintipaikan kaltevuus ja pohjavesiolosuhteet.

Suojaetäisyys _____ vesistöön on tarpeen vesistön vesienhoidollisten tavoitteiden saavuttamiseksi [viittaus vesienhoitosuunnitelmaan].

Mallimääräys:

Kiinteistön jätevesijärjestelmää ei saa sijoittaa tulvanalaiselle alueelle. Tulvanalaisella alueella tarkoitetaan aluetta, joka on keskimääräisen vuotuisen ylimmän vedenkorkeuden alapuolella.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 ja 3 kohdalla

Muita esimerkkiperusteluita:

Määräyksen tarkoitus on ehkäistä tulvaveden pääsy jäteveden käsittelyjärjestelmiin ja tästä mahdollisesti aiheutuva puhdistamattoman jäteveden pääsy tulvaveden mukana vesistöön ja ranta-alueille.

Määräys on tarpeen _____ vesistön ja sen ranta-alueen pilaantumisen ehkäisemiseksi.

Haja-asutuksen jätevesilietteen käsittely ja hyödyntäminen maataloudessa

Asumisessa syntyvä liete on lähtökohtaisesti jätettä ja sen kuljettamista ja käsittelyä koskeva sääntely jätelain (646/2011) alasta. Jätelain 41 §:ssä (528/2014) kuitenkin mahdollistetaan pienimuotoinen asumisessa syntyvän talousvesien käsittelystä peräisin olevan lietteen tai kuivakäymäläjätteen omatoiminen käsittely omalla tai naapurikiinteistöllä silloin, kun tämä on mahdollistettu kunnan ympäristönsuojelu- tai jätehuoltomääräyksissä. Omatoimisella käsittelyllä tarkoitetaan esimerkiksi lietteen vaarattomaksi tekemistä ja hyödyntämistä maataloudessa tai biojätteen (ml. kuivakäymäläjäte) kompostointia. Sääntelyllä on pyritty helpottamaan varsinkin syrjäisten seutujen jätevesilietteiden käsittelyä.¹³

Kuntaliiton suositus on, että jätelain alaiset määräykset annettaisiin ensisijaisesti jätehuoltomääräyksissä. Jätehuoltomääräysten laatimisoppaassa annetaan tarkempaa

¹³ HE 16/2014 vp, s. 13.

ohjeistusta ko. määräysten laatimiselle.¹⁴ Mikäli omatoimista käsittelyä ei ole mahdollistettu jätehuoltomääräyksissä ja se koetaan tarpeelliseksi, voidaan tarvittavat määräykset antaa ympäristönsuojelumääräyksissä.

Ympäristönsuojelumääräyksiä voidaan antaa myös asumisessa syntyvän vaarattomaksi tehdyn lietteen käyttämisestä lannoitteena tai maanparannukseen. Määräyksiä voidaan kohdistaa etenkin herkille alueille. Omatoimisesti käsiteltä liettä säätelevät myös lannoitevalmistelaki (539/2006) ja -asetus¹⁵ sekä soveltuvien osien nitraattiasetus, joten määräys voi olla tarpeen kohdistaa esimerkiksi pohjavesialueille, joilla tapahtuvaa lannoitusta kyseiset lait eivät rajoita.

Mallimääräykset:

Jätevesilietteen pienimuotoinen omatoiminen käsittely

Kiinteistöillä, joilla talousjätevesilietettä tai kuivakäymäläjätettä syntyy vähäisissä määrin ja jotka eivät ole järjestetyn lietekuljetuksen piirissä tai lietekuljetuksen järjestämisen vaatiminen kiinteistölle olisi kohtuutonta, voidaan jätevesiliete tai kuivakäymäläjäte käsitellä omatoimisesti kiinteistöllä. Lieke tai kuivakäymäläjäte voidaan myös luovuttaa yhteisesti käsiteltäväksi naapurin- tai lähikiinteistölle. Tällöinkin käsittelyn on oltava pienimuotoista.

Käsittelyn (esim. kompostointi) tulee tapahtua tiiviissä järjestelmässä siten, ettei valumavesiä pääse ympäristöön eikä käsittelystä aiheudu hajuhaittaa tai muuta ympäristön pilaantumista tai sen vaaraa. Haittaeläinten pääsy käsittelyjärjestelmään tai kompostoriin on estettävä. Ulosteperäisen jätteen vähimmäiskäsittelyaika on yksi vuosi.

Määräys voidaan perustella:

- Poikkeuksellisesti jätelain 41 §:llä sekä
- YSL 202 §:n 3 momentin 1 ja soveltuvien osien 3 kohdalla

Muita esimerkkiperusteluita:

Jätelain 41 §:n tarkoituksena on ollut helpottaa asumisessa syntyvän jätevesilietteen käsittelyä etenkin syrjäisillä alueilla. _____ kunnassa/kaupungissa tällaisia alueita ovat esimerkiksi

¹⁴ Luukkonen – Innala – Nurmikolu 2014, s. 81–87.

¹⁵ Maa- ja metsätalousministeriön asetus lannoitevalmisteista 24/11

_____. Jätehuoltomääräyksissä ei ole annettu määräyksiä lietteen omatoimisen käsittelyn mahdollistamiseksi, joten määräykset annetaan ympäristönsuojelumääräyksissä. Määräys on tarpeen jätevesilietteen ja kuivakäymäläjätteen omatoimisen käsittelyn helpottamiseksi sekä käsittelyn valvonnan mahdollistamiseksi ja käsittelystä mahdollisesti aiheutuvan ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi.

Käsitellyn jätevesilietteen hyödyntäminen maataloudessa

Käsittelemätöntä jätevesilietettä tai kuivakäymäläjätettä ei saa levittää ympäristöön. Stabiloitua, kompostoitua tai muulla tavoin vaarattomaksi käsiteltyä lietettä saa levittää lietteen käsittelijän hallinnassa oleville pelloille, ei kuitenkaan pohjavesialueille. Määräys koskee pienimuotoisessa omatoimisessa käsittelyssä käsiteltyä lietettä tai kuivakäymäläjätettä.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202.3 §:n 1 ja 5 kohdalla
- YSL 17 §:llä

Muita esimerkkiperusteluita:

_____ kunnan jätehuoltomääräyksissä/näiden määräysten xx §:ssä on mahdollistettu jätevesilietteen tai kuivakäymäläjätteen omatoiminen käsittely tai luovuttaminen naapurikiinteistölle käsiteltäväksi yhteisesti. Määräys on tarpeen, jotta ympäristölle tai terveydelle vaarattomaksi tehtyä lietettä voitaisiin hyödyntää lannoitteena. Pohjavesialueilla on tarpeen rajoittaa ko. lietteiden maahan sijoittamista pohjaveden pilaantumisen ehkäisemiseksi.

Meluntorjuntaa koskevat määräykset

Ympäristönsuojelulain 202 §:n kolmannen momentin toisen kohdan mukaisesti ympäristönsuojelumääräykset voivat koskea tilapäistä melun tai tärinän torjuntaa. Lain 118 §:ssä säädetään melua ja tärinää aiheuttavasta tilapäisestä toiminnasta sekä tällaiseen toimintaan liittyvästä ilmoitusmenettelystä. Vaikka ympäristönsuojelumääräyksillä ei lähtökohtaisesti voida puuttua ilmoituksenvaraiseen toimintaan, 118 §:ssä annetaan valtuutus määritellä kunnan ympäristönsuojelumääräyksissä ne toiminnot, joista meluilmoitusta ei tarvitse tehdä. Tällaisilla määräyksillä voidaan helpottaa tiettyjen lyhytaikaisten ja tarpeellisten toimintojen järjestämistä.

Käytännössä määräykset voivat koskea taajaan asutulla alueella järjestettäviä konsertteja, katutöitä tai esimerkiksi rakennusurakoita.

Mikäli annetaan määräyksiä tilanteista, joissa meluilmoitusta ei tarvitse tehdä, tulisi määräyksissä kuitenkin edellyttää riittäviä meluntorjuntatoimia asettamalla esimerkiksi aikarajoitteita, määrittämällä alueen eristämisestä toiminnan ajaksi tai vaatimalla tehokasta tiedottamista haitankärsijöille. Määräyksillä voidaan myös joidenkin toimien osalta lyhentää 118 §:ssä määriteltä 30 vuorokauden määräaikaa meluilmoituksen tekemiselle. Ajan lyhentäminen voi olla perusteltua esimerkiksi välttämättömien korjaustöiden osalta.¹⁶

Annettaessa meluntorjuntaa koskevia määräyksiä ei ole tarpeen toistaa YSL 118 §:n sääntelyä sanasta sanaan. Määräyksessä voidaan sen sijaan esimerkiksi todeta, että lain mukaisesta meluilmoitusmenettelystä voidaan poiketa YSL 118 §:n nojalla määräyksessä mainituissa tapauksissa. Ympäristönsuojelumääräyksiä ei sovelleta meluilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvissa toiminnoissa, vaan meluilmoituksen johdosta tehtävässä päätöksessä annetaan tarpeelliset määräykset meluntorjunnasta. Ympäristönsuojelumääräyksiä sovelletaan siis vain niihin toimintoihin, jotka on rajattu määräyksissä meluilmoitusmenettelyn ulkopuolelle.

Kuntien määräykset koskevat usein esimerkiksi äänentoistolaitteiden käyttämistä tai yleisötilaisuuksien järjestämistä, mutta itsehallinnon puitteissa kunnat voivat lain rajoissa määrittellä ne tilanteet, joissa meluilmoitusta ei tarvitse tehdä. Myös kunnan rakennusjärjestyksessä voidaan antaa melua koskevia määräyksiä. Määräyksiä annettaessa tulisi siis tehdä yhteistyötä rakennusvalvonnan kanssa ristiriitaisten tai päällekkäisten määräysten välttämiseksi.¹⁷

Mallimääräykset:

Toiminnot, joihin ei sovelleta ympäristönsuojelulain 118 §:n mukaista meluilmoitusmenettelyä
Seuraavista toiminnoista ei tarvitse tehdä YSL 118 §:n mukaista meluilmoitusta:

- Maanantaista perjantaihin klo x–x aikana tehtävästä räjäytystyöstä, lyöntipaalutuksesta tai vastaavasta erityisen häiritsevää melua aiheuttavasta työstä, kun työn enimmäiskesto on __ päivää.

¹⁶ HE 84/1999 vp. s. 77–78.

¹⁷ Pietarinen 2014.

- Kiviaineksen murskauksesta ja louhinnasta, kun työn enimmäiskesto on ___ päivää ja työ suoritetaan arkisin klo x–x välisenä aikana.
- Rakennus-, kunnossapito-, korjaus- tai puhdistustyöstä, jossa käytetään tilapäisesti erityisen häiritsevää melua aiheuttavia laitteita, kun työtä tehdään arkisin maanantaista perjantaihin klo x–x välisenä aikana ja työn enimmäiskesto on ___ päivää.
- Yleisötilaisuudesta, joka järjestetään yksipäiväisenä ja kertaluontoisena tapahtumana ja jossa ei käytetä äänentoistolaitteita klo ___ jälkeen.

Kyseisissä toiminnoissa toiminnanharjoittajan on huolehdittava asianmukaisesta meluntorjunnasta. (Onko tämä liian epämääräinen? Asia määritellään lain esitöissä.) Toisaalta seuraavat aihepiirin mallimääräykset määrittelevät myös näiden toimintojen vaatimuksia tarkemmin.

Toiminnan sijoituessa asutuksen, palvelujen tai herkkien kohteiden (päiväkot, sairaala, koulu tai vastaava) läheisyyteen on toiminnanharjoittajan tiedotettava mahdollisia haitankärsijöitä vähintään ___ päivää ennen toiminnan alkamista. Tiedotteesta tulee käydä ilmi työn kokonaiskesto, päivittäinen työaika sekä yhteyshenkilö.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 118 §:n 3 momentilla
- YSL 202 §:n 3 momentin 2 kohdalla
- Tiedottamista voidaan perustella YSL 202 §:n 3 momentin 1 kohdalla¹⁸

Muita esimerkkiperusteluita:

YSL 118 §:n 3 momentin mukaisesti kunta voi antaa ympäristönsuojelumääräyksen toiminnoista, joista ei tarvitse tehdä pykälän mukaista meluilmoitusta. _____ kunnassa/kaupungissa määräyksessä kuvatuista toiminnoista ei ole tarpeen tehdä meluilmoitusta, sillä kyseisten toimintojen sijoituessa päiväsaikaan ja arkipäiviin ei toiminnasta katsota aiheutuvan merkittävää meluhaittaa.

Asutuksen, palvelujen tai herkkien kohteiden läheisyydessä olevista toimista on perusteltua määrätä tiedottamaan, jotta haitankärsijöillä on mahdollisuus ennalta varautua meluhaittaa aiheuttaviin toimintoihin ja tarvittaessa neuvotella toiminnanharjoittajan kanssa esimerkiksi meluntorjuntatoimenpiteistä tai hiljaisista ajoista. Tiedottaminen on perusteltua myös lain esitöiden (HE 84/1999 vp.) mukaan, kun poiketaan meluilmoitusmenettelystä.

¹⁸ Ilmoittamalla haitankärsijöille voidaan ehkäistä melupäästön haitallisia vaikutuksia. Määräys ei kuitenkaan voi lain mukaan koskea ilmoituksenvaraista toimintaa, eli meluilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvien toimintojen osalta tiedottamista koskevaa määräystä ei sovelleta. YSL 122 §:n mukaan meluilmoituksen johdosta tehtävässä päätöksessä voidaan antaa määräyksiä toiminnan tarkkailusta ja tiedottamisesta asukkaille.

Erityisen häiritsevää melua aiheuttavat tilapäiset huolto- ja rakennustyöt

Erityisen häiritsevää melua aiheuttavien koneiden ja laitteiden käyttö ja muu erityisen häiritsevää melua aiheuttava toiminta on kielletty klo x–x välisenä aikana sekä sunnuntaisin ennen klo x. Määräys ei koske välttämättömiä tilapäisiä toimenpiteitä. Määräys ei myöskään koske maa- ja metsätaloustoimenpiteiden harjoittamisen vuoksi välttämätöntä tilapäistä toimintaa.

Taajaan asutuilla alueilla [liitekartta xx] erityisen häiritsevää melua aiheuttavien koneiden ja laitteiden käyttö on kielletty klo x–x välisenä aikana sekä sunnuntaisin ja muina pyhinä ennen klo _____. Määräys ei koske välttämättömiä tilapäisiä toimenpiteitä kuten väylien kunnossapitoa.

Erityisen häiritsevää melua aiheuttavia rakennus-, purku- ja korjaustöitä saa taajaan asutuilla alueilla ja herkkien kohteiden (esim. päiväkotit, koulut, sairaalat tai vastaavat) läheisyydessä suorittaa arkisin klo x–x, lauantaisin klo x–x ja sunnuntaisin ja muina pyhinä klo x–x.

Taajaan asutuilla alueilla (liitekartta x) ja herkkien kohteiden läheisyydessä erityisen häiritsevää melua aiheuttavien huolto- ja kunnossapitotöiden kannalta välttämättömien laitteiden ja koneiden käyttö on sallittua arkisin klo x–x, lauantaisin klo x–x ja sunnuntaisin ja muina pyhinä klo x–x. Määräys ei koske jätteen kuormaamista kaupunkialueella eikä ihmisten turvallisuuden, omaisuuden turvaamisen tai vahinkojen torjumisen kannalta välttämättömiä toimenpiteitä, kuten väylien kunnossapitoa talviaikaan.

Määräykset voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 2 kohdalla

Määräys on perusteltu meluhaitan torjumisen vuoksi.

Asutuksen ja herkkien kohteiden läheisyydessä meluhaittojen torjuminen etenkin yöaikaan on tarpeen melun stressiä lisäävän luonteen vuoksi ja asukkaiden riittävän unensaannin turvaamiseksi.

Määräyksellä mahdollistetaan tarpeellisten rakennus-, purku-, korjaus- ja huoltotöiden suorittaminen ilman liiallista meluhaittaa taajaan asutuilla alueilla ja meluhaitalle herkiksi määriteltyjen kohteiden lähellä.

Määräyksellä rajoitetaan ihmisten liiallista altistumista haitalliselle melulle etenkin lepoaikoina. Jätteen kuormaamisen, teiden auki pitämisen ja liukkauden torjunnan sekä esimerkiksi hälytysajoneuvojen tai välttämättömien raivaustöiden rajaaminen määräyksen ulkopuolelle on tarpeen turvallisuuden ja omaisuudensuojan vuoksi.

Yleisötilaisuuudet ja äänentoistolaitteiden käyttö

Yleisötilaisuuksissa ja muissa tilapäisissä tapahtumissa äänentoistolaitteet on suunnattava ja säädettävä siten, ettei niiden käyttö aiheuta erityisen häiritsevää meluhaittaa naapurustolle.

Äänentoistolaitteiden käyttö ulkotiloissa on taajaan asutuilla alueilla (liitekartta x) kielletty klo x–x välisenä aikana ja herkkien kohteiden (sairaala, päiväkot, koulu, hoitokoti tai vastaava) läheisyydessä. Muilla kuin taajaan asutuilla alueilla äänentoistolaitteita ei saa käyttää siten, että niistä aiheutuu haittaa naapurustolle.

Häiritsevää melua aiheuttavan yleisötilaisuuden tai tapahtuman järjestäjän on ilmoitettava tapahtumasta vaikutusalueen kiinteistöille kirjallisesti vähintään __ päivää ennen tapahtuman järjestämistä. Ilmoituksesta tulee käydä ilmi tapahtuman luonne, tapahtumapaikka, kokonaiskesto, mahdollisesti häiritsevän melun arvioitu esiintymisaika sekä järjestäjän vastuuhenkilön yhteystiedot, josta tämän voi tavoittaa koko tapahtuman ajan.

Määräykset voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 2 kohdalla

Muita esimerkkiperusteluita:

Äänentoistolaitteita koskevilla määräyksillä ehkäistään melusta aiheutuvaa haittaa taajaan asutuilla alueilla ja melulle herkkiksi määriteltyjen kohteiden läheisyydessä.

Määräykset ovat tarpeen YSL 118 §:n mukaisen meluilmoitusmenettelyn ulkopuolelle näissä määräyksissä rajattujen yleisö- ja muiden tapahtumien aiheuttaman meluhaitan rajoittamiseksi. Vaikka kyseisistä toiminnoista ei ole tarpeen tehdä meluilmoitusta niiden lyhytaikaisen keston vuoksi, voi lyhytaikainenkin kova melu aiheuttaa haittaa ympäristössä, joten sen ehkäiseminen ympäristönsuojelumääräyksillä on perusteltua.

Äänentoistolaitteiden käytön rajoittaminen yöaikaan ja herkkien kohteiden läheisyydessä on perusteltua ihmisten riittävän levon ja herkkien kohteiden toiminnan turvaamisen vuoksi.

Määräykset maatalouden päästöjen rajoittamiseksi

Ympäristönsuojelumääräyksiä voidaan antaa sellaisten alueiden tai vyöhykkeiden määrittelemiseksi, joilla lannoitteiden tai maataloudessa käytettävien ympäristölle haitallisten aineiden käyttöä rajoitetaan. Perinteisesti kunnissa annetut määräykset ovat koskeneet lannan

ja virtsan levitystä pilaantumiselle herkillä alueilla ja joissain kunnissa on annettu määräyksiä myös erilaisten torjunta-aineiden käytöstä herkillä alueilla.

Maatalouden päästöjä (ravinnekuormaa) säännellään eräiden maa- ja puutarhataloudesta peräisin olevien päästöjen rajoittamisesta annetulla valtioneuvoston asetuksella (1250/2014, nitraattiasetus) sekä lannoitevalmisteasetuksella¹⁹. Nitraattiasetusta sovelletaan lannan sekä lannoitevalmistelain tarkoittamien lannoitevalmisteiden käyttöön, varastointiin ja levitykseen. Lisäksi asetusta sovelletaan muihin maatilalla syntyviin lannoitteena sellaisenaan tai käsiteltyinä käytettäviin orgaanisiin sivujakeisiin.

Lannoitevalmisteasetusta sovelletaan muun ohella soveltuvien osien lannoitevalmisteiden valmistukseen omaan käyttöön. Asetuksella säännellään myös lannoitevalmisteiden käyttöä. Nitraattiasetus ja lannoitevalmisteasetus perustuvat EU-normeihin ja muodostavat rajat sekä eläin- että kasvimaatalouden aiheuttamalle ravinnekuormitukselle sellaisten tilojen osalta, jotka eivät ole sitoutuneet maatalouden ympäristökorvausjärjestelmään.²⁰

Yleisesti merkittävimpänä pidetty maatalouden ravinnekuorman sääntelymekanismi on ympäristökorvausjärjestelmä. Myös ympäristönsuojelulain mukaisella lupa- ja ilmoitusmenettelyllä säädelään joiltain osin etenkin toiminnanharjoittajan toiminnassa syntyvän lannan käyttöä lannoitukseen.²¹ Koska ympäristöluvista sekä ilmoituksen johdosta annetuilla päätöksillä säännellään yleensä vain toiminnallisesti eläintilan yhteydessä oleville pelloille laitettavaa lantaa, jäävät tilaan mahdollisesti kuuluvat, etäämmällä sijaitsevat pellot muun ravinnekuormaa sääntelevän säätelyn piiriin.

Maataloudesta aiheutuvien päästöjen rajoittamiseksi annetuilla ympäristönsuojelumääräyksillä tulisi pyrkiä rajoittamaan sellaisten tilojen aiheuttamaa kuormitusta, jotka eivät ole ympäristöluvallisia tai ilmoitusmenettelyn piirissä ja jotka eivät ole sitoutuneet ympäristökorvausjärjestelmään. Ympäristönsuojelumääräykset koskevat myös ympäristökorvausjärjestelmään sitoutuneita tiloja, mutta korvausjärjestelmän piirissä olevat tilat ovat ELY-keskuksen valvonnassa ja järjestelmän ehdot tuottavat pääsääntöisesti tiukempaa sääntelyä lannoituksen suhteen kuin nitraattiasetus.

¹⁹ Maa- ja metsätalousministeriön asetus lannoitevalmisteista 24/11.

²⁰ Kauppila ym. 2017, s. 237.

²¹ Kauppila ym. 2017, s. 237–238.

Maataloutta koskevien ympäristönsuojelumääräysten tarveharkinnassa on perehdyttävä nitraattiasetuksen sääntelyyn ja kohdennettava määräykset siten, ettei synny päällekkäisyyksiä tai ristiriitaisuuksia nitraattiasetuksen kanssa. Kunnassa olisi hyvä olla myös tieto siitä, kuinka suuri osa tiloista tai peltolohkoista on ympäristökorvausjärjestelmän piirissä. Opasta varten tehtyjen haastattelujen perusteella tietoa voi kuitenkin olla vaikea saada, sillä sitä ei raportoida automaattisesti kuntiin. Mikäli suurin osa kunnan alueella olevista tiloista on luvitettu tai ilmoitusmenettelyn piirissä, sitoutunut ympäristökorvausjärjestelmään tai nitraattiasetuksen puitteissa riittävästi säännelty, ei määräyksiä ole välttämättä tarpeen antaa.

Nykyinen nitraattiasetus on vanhaan asetukseen verrattuna yksityiskohtaisempi, mitä tulee lannan levityksen sääntelyyn ja lannan varastointiin, ja usein kunnissa onkin voitu karsia maataloutta koskevia määräyksiä. Määräyksillä voi nykyisellään olla tarve puuttua lannan levitykseen pohjavesialueilla, jota nitraattiasetus ei sääntele. Kunnissa on usein esimerkiksi kielletty lietelannan levitys pohjavesialueilla tai annettu rajoitteita kuivalannan levittämiseksi. Määräystä annettaessa on syytä selvittää, onko kunnan pohjavesialueilla peltomaata tai perustettu esimerkiksi vedenoton suoja-alueita, joiden määräyksissä jo puututaan lannoittamiseen.

Mikäli kunnan rakennusjärjestyksessä ei määrätä lantavarastojen (lantaloiden) sijoittumisesta suhteessa asutukseen, myös näistä voidaan antaa määräys tarvittaessa hajuhaitan ehkäisemiseksi. Lannan aumavarastointi (ent. nk. patterointi) on nitraattiasetuksen mukaisesti ilmoituksenvaraista ja sen rajoituksista säännellään kattavasti nitraattiasetuksessa.

Kunnissa on voitu myös antaa määräyksiä herkkien vesistöjen rantojen suojaamisesta laiduntamiselta tai muiden kuin luvan- tai ilmoituksenvaraisten eläinsuojien ulkotarhojen rakenteista ja kunnossapidosta. Laiduntamisen rajoittamista mietittäessä on syytä punnita määräyksen todellinen tarve. Määräys voi olla tarpeen esimerkiksi sellaisten vesistöjen läheisyydessä, joiden vesienhoitosuunnitelmassa asetetut tilatavoitteet vaativat tiukkaa ravinteiden rajoittamista, jotka ovat matalia ja joiden veden vaihtuvuus on pieni ja joihin ei kohdistu muuta merkittävää kuormitusta.

Mallimääräykset:

Laiduntaminen ranta-alueilla

_____ vesistön/vesistöjen ranta-alueilla (liitekartta x) eläinten laiduntaminen on kielletty __ metriä lähempänä keskivedenkorkeuden mukaista rantaviivaa. Laiduntaminen on kielletty myös vesistön tulvanalaisilla alueilla. Määräys ei koske perinnemaiseman hoitoon erikseen osoitettuja alueita.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 ja soveltuvin osin 7 kohdalla

Muita esimerkkiperusteluita:

Laiduntamisen rajoittaminen _____ vesistön ranta-alueella on perusteltua vesistön _____ tilan vuoksi.

Elhäisemällä laiduntavien eläinten jätöksistä aiheutuvan ravinnekuorman huuhtoutuminen suoraan vesistöön voidaan pienentää vesistöön kohdistuvaa ravinnekuormaa. Kyseiseen vesistöön kohdistuva muu kuormitus huomioiden saattaa laiduntaminen vaarantaa vesistön suojelutavoitteet (viittaus vesien- ja merenhoidon suunnitelmaan tai toimenpideohjelmaan, mikäli niissä on asetettu tavoitteita tai toimenpiteitä, joilla voidaan perustella määräystä). Kielto on tarpeen vesistölle vesienhoidon toimenpideohjelmassa asetettujen toimenpiteiden turvaamiseksi/vesistölle vesienhoidon suunnitelmassa asetetun tilatavoitteen saavuttamiseksi. _____ vesistö on voimakkaasti rehevöitynyt ja sen tilan parantaminen vaatii voimakasta ravinteiden hillitsemistä.

Lannoitteiden käyttö pilaantumiselle herkillä alueilla

Lietelannan ja virtsan levittäminen on kielletty _____ pohjavesialueilla (liitekartta x).

Lietelannan ja virtsan levitys on kielletty _____ vedenottamon suoja-alueella (liitekartta x).

Lietelannan ja virtsan sekä kuivalannan levitys on kielletty _____ pohjavesialueen muodostumisalueella (liitekartta x).

_____ vesistön ranta-alueilla on lannan ja virtsan käyttö lannoitteena kielletty __ metriä lähempänä vesistöä.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 5 kohdalla ja tapauskohtaisesti 7 kohdalla
- YSL 17 §:llä

Muita esimerkkiperusteluita:

Lannan- ja virtsan käyttö lannoitteena pohjavesialueilla voi aiheuttaa pohjaveden pilaantumisen vaaraa.

Lannan ja virtsan käyttö vedenottamon suoja-alueella saattaa vaarantaa pohjaveden ja talousveden laadun ja aiheuttaa terveysriskejä.

Lannan ja virtsan käytön kieltäminen __ metriä lähempänä _____ vesistöä on perusteltua vesistön tilan vuoksi.

_____ valuma-alueen vesienhoitosuunnitelmassa/toimenpideohjelmassa asetettujen tila- ja muiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää _____ vesistöön kohdistuvan ravinnekuorman voimakasta rajoittamista. Nitraattiasetuksen sääntelyllä ja ympäristökorvausjärjestelmän ehdoilla ei vesistön ranta-alueella päästä riittävään tulokseen ravinnekuorman rajoittamisen suhteen.

Torjunta-aineiden ja kasvinsuoja-aineiden käyttö pilaantumiselle herkillä alueilla

Kemiallisia torjunta-, kasvinsuoja- tai vastaavia aineita ei saa levittää __ metriä lähemmäs talousveden ottoon tarkoitettuja kaivoja tai lähteitä. Kyseisiä aineita ei saa levittää myöskään __ metriä lähemmäs vesistöjä, lampia, puroja, noroja ja tekolampia.

_____ pohjavesialueella/vedenoton suoja-alueella [huom. mikäli muita määräyksiä ei ole annettu suoja-aluemääräyksissä] torjunta-aineiden ja kasvinsuoja-aineiden levittäminen on kielletty.

Määräykset voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 5 kohdalla
- YSL 17 §:llä

Muita esimerkkiperusteluita:

Kasvinsuoja-aineiden ja biosidien levittämistä ja levittämiseen liittyvää ympäristön pilaantumisen vaaraa ei säädellä suoraan nykyisessä lainsäädännössä, joten täydentävät määräykset ovat _____:n herkillä alueilla tarpeen vesiympäristön/pohjaveden pilaantumisen ehkäisemiseksi.

Kasvinsuoja-aineiden ja biosidien levittämiskielto talousvesikaivojen ja vedenottoon käytettävien lähteiden läheisyydessä on perusteltua veden pilaantumisen ehkäisemiseksi ja terveydelle vaarattoman veden saannin turvaamiseksi.

Lantavarastojen, eläinsuojien ja eläinten ulkotarhojen sijoittaminen

Uusia lantavarastoja ja eläinsuojia ei saa sijoittaa __ metriä lähemmäksi naapurin asuinkiinteistöä, vesistöä tai käytössä olevaa talousvesikaivoa. Sijoittamisessa on otettava

huomioon mahdolliset hajuhaitat sekä muut mahdolliset ympäristötekijät.

Ympäristönsuojeluviranomainen voi tarvittaessa määrätä myös pidemmästä etäisyydestä.

Uutta eläinten ulkotarhaa tai ratsastuskenttää rakentaessa tulee noudattaa seuraavia suojaetäisyyksiä herkeksi määritellyistä kohteista:

Vesistö, puro, noro, valtaoja xx metriä

Talousvesikaivo, lähde xx metriä

Eläinten ulkotarhoista ja ratsastuskentiltä tulee poistaa lanta säännöllisesti lantavarastoon.

Pintamaa ja rakenteet on uusittava tarvittaessa.

Määräykset voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 ja soveltuvien osin 3 kohdalla

Muita esimerkkiperusteluita:

Ympäristönsuojelulain lupa- ja ilmoitusmenettelyn ulkopuolelle jäävät eläinsuojien ja niihin liittyvien toimintojen sijoittaminen suhteessa asuinkiinteistöihin ja vesistöihin, puroihin, noroihin ja vastaaviin herkkiin kohteisiin on perusteltua niiden aiheuttamien hajuhaittojen ja ravinnepäästöjen vuoksi.

_____ kunnan/kaupungin alueella uusien eläinsuojien ja niihin liittyvien toimintojen sijoittumista on tarpeen säännellä, jotta voidaan rajoittaa vesistöihin kohdistuvaa hajakuormitusta sekä ehkäistä naapurustolle mahdollisesti aiheutuvia haittoja, kuten haju- tai pölyhaittaa.

Ilmansuojelu

Tulisijojen käyttö ja jätteen polttaminen

Ilmansuojeluun liittyviä määräyksiä on perinteisesti annettu liittyen esimerkiksi jätteen tai erityisen savuavan materiaalin polttamiseen kiinteistöillä.²² Määräykset voivat koskea muun kuin puhtaan puun polttamista tulisijoissa tai risujen, oksien ja vastaavien polttamista ulkona. Tarkoituksena on ehkäistä savukaasuista aiheutuvaa haittaa etenkin taajaan asutuilla alueilla. Jätteisiin liittyvä sääntely on lähtökohtaisesti jätelain alaista ja jätteen polttaminen onkin usein kielletty jätehuoltomääräyksissä. Jätteen polttamista koskevat

²² Pietarisen (2014) mukaan 75 % kunnista oli antanut määräyksiä savukaasuihin liittyen.

ympäristönsuojelumääräykset ovat kuitenkin ilmansuojelun kannalta perusteltuja, sillä jätehuoltomääräykset annetaan jätehuollon järjestämiseksi ja ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan ehkäistä jätteistä aiheutuvaa pilaantumista.²³ Päällekkäisiä määräyksiä ei kuitenkaan ole syytä antaa.

Savukaasuhaittojen valvonta voi osoittautua hankalaksi, sillä haittaa voi olla vaikea todeta. Savuhaittailmoitusten käsittelyssä mukaan valvontaan on syytä ottaa myös kunnan ympäristöterveydenhuollon viranhaltija/t, sillä sisätiloissa koettu savuhaitta on terveydensuojelullinen asia. Savukaasupäästöihin liittyviä määräyksiä annettaessa kannattaakin pohtia valvontaan käytettävissä olevia resursseja sekä sitä, voitaisiinko haittojen syntymistä välttää esimerkiksi tiedottamalla puhtaasta puun poltosta²⁴. Toisaalta, mikäli asiasta ei kunnassa säädellä muilla keinoin, voi ympäristönsuojelumääräyksen antaminen toimia valvontatilanteessa ”kättä pidempänä”.

Mallimääräykset:

Jätteen polttaminen

Jätteen polttaminen on kielletty. Määräys ei koske tulisijojen sytytykseen käytettävää puhdasta, kuivaa paperia tai kartonkia, jota käytetään vähäisiä määriä.

Asuinkiinteistöjen tulisijoissa, lämmityskattiloissa tai vastaavissa ei saa polttaa jätteitä lukuun ottamatta vähäisiä määriä sytytykseen käytettävää puhdasta, muovitonta paperia tai kartonkia.

Haja-asutusalueella voidaan näistä määräyksistä poiketen polttaa avopolttona vähäisiä määriä oksia, risuja tai muuta vastaavaa puutarhajätettä, ei kuitenkaan käsiteltyä puuta. Poltettaessa on huomioitava riittävä etäisyys naapurikiinteistöistä. Taajaan asutuilla alueilla puutarhajätteiden tai vastaavien avopoltto on kielletty.

Määräykset voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 kohdalla

²³ Pietarinen 2014, s. 49

²⁴ Ks. esim. VTT:n opas Tehokas ja ympäristöä säästävä tulisijalämmitys (2008) (<https://www.vtt.fi/inf/julkaisut/muut/2008/VTT-R-10553-08.pdf>).

Muun kuin puhtaan ja kuivan puun polttaminen kiinteistöjen tulisijoissa aiheuttaa savuhaittaa. Määräys on tarpeen, jotta voidaan ehkäistä roskien ja muun huonosti palavan materiaalin aiheuttamia savuhaittaongelmia.

Kunnostus- ja huoltotoimenpiteet

Ympäristönsuojelumääräyksiä on usein annettu myös liittyen rakennusten, esineiden tai kulkuväylien kunnostus- ja huoltotöistä aiheutuvan pölyämisen ja muiden ilmaan joutuvien päästöjen rajoittamiseksi. Myös esimerkiksi rakennusten purkutöiden yhteydessä voi aiheutua sellaista pölyämistä, jota on tarpeen säännellä. Väliaikaisessa murskaustoiminnassa syntyvän pölyhaitan ehkäisemistä käsitellään kappaleessa Muut määräykset (s. xx). Ulkona tapahtuva, pysyvä laitospuhallus vaatii aina ympäristöluvan²⁵. Rakentamisen aikaisista järjestelyistä voi olla määräyksiä myös rakennusjärjestyksessä.

Mallimääräykset:

Ulkona tapahtuva hiekkapuhallus

Taajaan rakennetuilla alueilla tehtävä rakennusten ulkoseinien ja rakenteiden hiekkapuhallus, korkeapainepesu sekä muu tilapäinen ulkona tapahtuva hiekkapuhallus tulee tehdä suojapeitteen alla. Puhallusjätteen joutuminen maaperään ja viemäriin tulee estää. Puhalluksessa syntynyt jäte tulee toimittaa asianmukaiseen jätteenkeräykseen.

Suihkupuhalluksessa (mm. hiekkapuhallus), kemiallisessa maalinpoistossa ja muissa kunnostustöissä on käytettävä tiivistä suojausta siten, että jätteiden pääsy ilmaan, maaperään ja viemäriin estetään. Työn jälkeen työkohteen ympäristö on siivottava ja syntyneet jätteet toimitettava jätteiden laadun edellyttämään käsittelyyn.

Ulkotiloissa tapahtuva pysyvä laitospuhallus on ympäristönsuojelulain mukaan luvanvaraista.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 kohdalla
- YSL 16 §:llä

Muita esimerkkiperusteluita:

²⁵ YSL:n liite 1, taulukko 2, kohta 14.

Ulkona tapahtuvan hiekkapuhalluksen tai painepesun yhteydessä voi ilmaan, maaperään tai viemäriin joutua pölyä ja haitallisia aineita. Määräys on tarpeen ilman ja maaperän suojelun kannalta.

Rakennusten huolto- ja kunnostustoimenpiteet ja purkutööt

Taajaan rakennetuilla alueilla rakennusten julkisivujen ja ulkotiloissa suoritettavien rakenteiden tai esineiden maalaus- ja muiden kunnostus- tai purkutöiden yhteydessä tulee huolehtia siitä, että toiminnasta aiheutuva melu, pöly, liuotinainehöyryt tai muut vastaavat päästöt eivät aiheuta haittaa tai vaaraa kiinteistön asukkaille, naapureille tai ympäristölle. Päästöjen leviäminen ympäristöön tulee estää esimerkiksi suojapeittein.

Rakentamisessa ja purkamisessa käytettävä kalusto on varustettava asianmukaisella pölyntorjunnalla. Erityistä huomiota pölyn ja muiden päästöjen torjuntaan tulee kiinnittää, kun työtä tehdään herkkien kohteiden (koulu, päiväkot, sairaala tai vastaava) läheisyydessä.

Taajaan rakennetuilla alueilla rakennustyömaaliikenteen pölyntorjunnasta tulee huolehtia riittäväällä kastelulla.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 kohdalla

Muita esimerkkiperusteluita:

Suorittaessa erilaisia kunnostus-, huolto-, rakennus- tai purkutöitä voi ympäristöön päästä pilaantumista tai sen vaaraa aiheuttavaa ja terveydelle ja viihtyvyydelle haitallisia päästöjä. Määräys näiden päästöjen rajoittamiseksi on tarpeen etenkin taajaan rakennetuilla alueilla.

Katujen ja yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapitoon liittyvät työt

Hiekoitushiekan koneellisen poistamisen tai muun koneellisen kunnossapito- ja puhtaanapitotyön aikana on huolehdittava riittävästä pölyntorjunnasta esimerkiksi kastelemalla puhdistettava alue tarvittaessa tai suorittamalla työ pintojen ollessa märkiä sateesta tai sulamisvesistä.

Lehtipuhaltimien käyttö hiekoitushiekan poistamiseen on kielletty taajaan rakennetuilla alueilla.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 kohdalla

Muita esimerkkiperusteluita:

Pölyntorjunta on tärkeää hyvän ilmanlaadun turvaamiseksi etenkin kaupunki- ja taajama-alueilla. Määräys on tarpeen, jotta voidaan rajoittaa päästöjä ilmaan etenkin keväisin, jolloin ilmanlaatu on usein huono katualueiden voimakkaan pölyämisen vuoksi.

Lehtipuhaltimien käytön kieltäminen hiekoitushiekan poistossa taajaan asutuilla alueilla on tarpeen pölyämisen estämiseksi. Puhaltimella hiekanpoisto ei onnistu yhtä hyvin kastellulta tai märältä pinnalta kuin harjaamalla, jolloin pölyäminen on voimakkaampaa.

Määräykset jätteistä

Jätteiden hyödyntäminen maarakentamisessa

Ympäristönsuojelumääräyksissä voidaan määrätä sellaisesta jättemateriaalin hyödyntämisestä maarakentamisessa, joka ei ole nk. mara-asetuksessa²⁶ määritellyn ilmoitusmenettelyn piirissä. Mara-asetuksen perustelumuistiossa ympäristönsuojelumääräykset on nostettu keinoksi huolehtia *pienimuotoisen* jätteen hyödyntämisen ympäristöturvallisuudesta.²⁷ Se, miten pienimuotoinen, mara-ilmoitusmenettelyn ulkopuolelle jäävä hyödyntäminen määritellään, on nykysääntelyn valossa jäänyt epäselväksi, joten kuntien ja alueellisten ELY-keskusten välillä saattaa olla alueesta riippuen erilaisia käytäntöjä. Ympäristöministeriössä on valmisteilla uusi mara-asetuksen soveltamisohje, jota ei tätä opasta laadittaessa oltu vielä julkaistu.

Mara-asetuksen perustelumuistion mukaan pienimuotoisen käytön ylärajana on pidetty 100–1000 tonnia jättemateriaalista²⁸ riippuen. Asetuksen 2 §:n mukaan sitä sovelletaan jätteiden *ammattimaiseen tai laitospäiseen* hyödyntämiseen asetuksen tarkoittamissa maarakentamiskohteissa²⁹ ja siihen liittyvään väliaikaiseen varastointiin silloin, kun rakentaminen ja väliaikainen varastointi perustuvat lakisääteiseen suunnitelmaan, lupaan, ilmoitusmenettelyyn tai kunnan rakennusjärjestykseen.

²⁶ Valtioneuvoston asetus eräiden jätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa (843/2017).

²⁷ Ympäristöministeriö 2017b, s. 11.

²⁸ Mara-asetuksen soveltamisalaan kuuluvat jätteet ja käyttökohteet luetellaan asetuksen liitteessä 1.

²⁹ Asetuksen 3 §:n 2 kohdan mukaan tällaisia kohteita ovat väylät, kentät, vallit ja näiden rakennekerrokset sekä teollisuus- ja varastorakennusten pohjarakenteet.

Mara-ilmoitusmenettelyn tai ympäristölupamenettelyn ulkopuolelle jäävä jätteen hyödyntäminen on usein kertaluonteista, ei-ammattimaista tai laitospaikkaista sekä käytettävältä jätemäärältään pienimuotoista. Tämän tyyppistä käyttöä voi esimerkiksi olla rakennuksen purkujätteen hyödyntäminen metsäautotien tai kentän pohjarakenteessa. Oleellista pienimuotoisen toiminnan määrittelyssä olisi siis hankkeen kertaluonteisuus sekä jätteen hyödyntäjän status ei-ammattimaisena tai laitospaikkaana jätteen hyödyntäjänä.

Jätteen hyödyntämistä koskeva määräys voidaan antaa pyytämällä hankkeeseen ryhtyvää tekemään ilmoitus kunnan ympäristöviranomaiselle (tai delegoinnin myötä viranhaltijalle). Ilmoituksen perusteella viranomainen voi arvioida, onko kyseessä ympäristöluvanvarainen tai mara-ilmoituksen vaativa toiminta vai pienimuotoinen hyödyntäminen. Ympäristöviranhaltija voi ilmoituksen johdosta suorittaa valvontakäynnin sekä antaa tarvittaessa esimerkiksi lausunnon jätemateriaalin hyödyntämisestä. Hallintopäätöstä asiassa ei tehdä. Mikäli kunnan ympäristönsuojelumääräyksissä on annettu ehtoja jätemateriaalin hyödyntämiselle, valvontatoimilla voidaan varmistua määräysten ehtojen täyttymisestä ja riittävästä ympäristönsuojelutoimista. Joissain kunnissa on esimerkiksi määrätty sallittavasta enimmäisraeakoosta tai kerrospaksuudesta mara-asetuksen tapaan.

Jätehuoltomääräyksissä on voitu mahdollistaa jätemateriaalien, kuten tiili- ja betonimurskeen, nk. kotitarvekäyttö. Tällöin kyseessä on omalla kiinteistöllä esimerkiksi rakennuksen purkamisesta syntyneen jätteen käyttö samalla kiinteistöllä tapahtuvassa maarakentamisessa. Usein kotitarvekäytölle on voitu asettaa yläraja, esimerkiksi 10 m³. Mikäli tällainen menettely on mahdollistettu jätehuoltomääräyksissä, ei siitä ole syytä määrätä ympäristönsuojelumääräyksissä.

Joissain kunnissa mara-asetuksen ulkopuolelle jäävä pienimuotoinen jätteen hyödyntäminen maarakentamisessa on hoidettu siten, että myönnetään poikkeuspäätös jätehuoltomääräyksissä annettuun jätteen hautaamisen kieltävään määräykseen. Kuntaliiton näkemys on kuitenkin, että pienimuotoisen jätteen hyödyntämisen sääntely hoidetaan kunnassa ensisijaisesti ympäristönsuojelumääräyksiin ja ilman täysikieltoa. Kun lainsäätäjä on katsonut, että tietyn rajan alle jäävä hyödyntäminen ei vaadi ELY:n lupaa, ei liene perusteltua kieltää tällaista toimintaa kunnallisella norminannolla. Paikallisesti voi kuitenkin ilmetä tarve

pienimuotoisen hyödyntämisen sääntelyyn ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi ja toiminnan valvomisen mahdollistamiseksi, jolloin määräysten antaminen on perusteltua.

Mallimääräykset:

Eräiden jätteiden pienimuotoinen hyödyntäminen maarakentamisessa

Pienimuotoisessa maarakentamisessa voidaan hyödyntää kertaluontoisesti betoni- ja tiilimurskeita tai muuta tarkoitukseen soveltuvaa jätettä korvaamaan neitseellisiä luonnonaineksia, kun hyödynnettävän jätteen määrä ei ylitä __ tonnia.

Ympäristönsuojeluviranomaiselle on tehtävä kirjallinen ilmoitus jätteiden sijoittamisesta maaperään vähintään __ vuorokautta ennen hankkeeseen ryhtymistä.

Jätteiden sijoittaminen on kiellettyä pohjavesialueilla ja ranta-alueilla (liitekartta/kartat x).

Jos ilmoitus tehdään hyödyntämispaikan omistajan puolesta, omistajalta saatu kirjallinen hyväksyntä on liitettävä ilmoitukseen. Maarakentamisen päätyttyä on ympäristönsuojeluviranomaiselle annettava kirjallinen selvitys siitä, miten valvontailmoituksen mukainen jätteiden hyödyntäminen on toteutunut.

Edellä mainittujen jätteiden hyödyntäminen maarakentamisessa on mahdollista seuraavin edellytyksin:

[Tähän voidaan kuntakohtaisesti listata sellaiset rajoitukset, jotka katsotaan tarpeellisiksi huomioiden paikalliset erityispiirteet, kuten pohjavesialueet, vesistöt, muut herkätkohteet sekä jättemateriaalille asetettavat vaatimukset. Joissain kunnissa vaaditaan myös mara-asetuksen kaltaista näytteenottoa haitta-ainepitoisuuksien selvittämiseksi. Tämä voi olla tarpeen etenkin herkätkohteiden läheisyydessä.]

Ympäristönsuojeluviranomaiselle tehtävässä ilmoituksesta on käytävä ilmi:

[Tähän voidaan listata kuntakohtaisesti tarpeelliseksi katsotut valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot, kuten tiedot hyödyntäjästä, hyödyntämispaikasta, tehtävästä rakenteesta ja käytettävästä jättejakeesta jätenumeroineen.]

Määräystä ei sovelleta, mikäli sijoittaminen edellyttää ympäristölupaa tai sijoittamiseen sovelletaan eräiden jätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa annettua valtioneuvoston asetusta (843/2017, mara-asetus).

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1, 3 ja 6 kohdalla
- YSL 16 ja 17 §:llä

Muita esimerkkiperusteluita:

Määräys on tarpeen, sillä mara-asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävä pienimuotoinen jätteen hyödyntäminen voi aiheuttaa roskaantumista ja maaperän ja ympäristön pilaantumisen vaaraa.

Jätteiden maaperään sijoittamisen kieltäminen pohjavesi-, ranta- ja muilla herkillä alueilla on tarpeen pohjaveden ja vesistöjen pilaantumisen ehkäisemiseksi.

Maaperään sijoitetusta jättemateriaalista voi liueta ympäristölle tai terveydelle haitallisia tai vaarallisia aineita. Jättemateriaalin käyttöä on voitava kunnassa valvoa ja hyödynnetyksi aiotusta materiaalista otettava näytteet haitta-ainepitoisuuksien selvittämiseksi ennen hyödyntämistä.

Määräys ilmoituksen tekemisestä ennen hankkeeseen ryhtymistä on perusteltua, jotta kohteiden ja toiminnan valvonta on mahdollista. Viranomaisen voi myös ilmoituksen saatuaan hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti (HL 8 §) tarvittaessa ohjeistaa hankkeeseen ryhtyvää hakemaan toiminnalle ympäristölupaa tai tekemään mara-asetuksen mukaisen ilmoituksen valtion valvontaviranomaiselle.

Muut jätteisiin liittyvät määräykset

Jätehuollon järjestämistä sekä jätteen keräämistä ja käsittelyä koskeva sääntely on lähtökohtaisesti jätelain soveltamisalaa. Lisäksi esimerkiksi sivutuoteasetus säätelee kuolleiden eläinten tai niiden osien käsittelyä ja hautaamista.

Ympäristönsuojelumääräyksiin voidaan sijoittaa kuitenkin sellaisen jätteisiin liittyvän toiminnan sääntelyä, josta voi aiheutua ympäristön pilaantumista tai pilaantumisen vaaraa.

Jätelain 41 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan mahdollistaa jätteen pienimuotoinen omatoiminen käsittely omalla kiinteistöllä sekä kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen sopimattoman (esim. suuren kokonsa vuoksi) jätteen kuljetuksen järjestäminen jätteen haltijan puolesta. Käytännössä tällä tarkoitetaan biojätteen pienkompostointia tai yhden tai muutaman (haja-asutusalueen) kotitalouden jätevesilietteen kompostointia tai muuta käsittelyä omalla tai esimerkiksi naapurikiinteistöllä ja

hyödyntämistä maataloudessa.³⁰ Tähän liittyviä mallimääräyksiä käsitellään tämän osion kappaleessa Jätevesien käsittely viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla.

Muita ympäristönsuojelumääräyksiin soveltuvia jätetoimintoja koskevia määräyksiä ovat esimerkiksi rehupaalien muovien polttaminen³¹ sekä rakennusten hävittäminen polttamalla. Vaikka kokonaiset rakennukset eivät jätесääntelyn mukaan ole jätettä, kunnassa voi olla tarpeen mahdollistaa hylättyjen rakennusten käyttö pelastusviranomaisten harjoitustarkoituksissa ja ympäristönsuojelumääräykset voivat olla tähän soveltuva työkalu (savuhaitta).³² Mikäli rakennusten polttamiseen liittyviä määräyksiä ei ole annettu muissa kunnallisissa määräyskokoelmissa, voidaan tarvittaessa antaa ympäristönsuojelumääräys.

Myös kompostin sijoittamista kiinteistöllä koskeva määräys voidaan sisällyttää ympäristönsuojelumääräyksiin, mikäli se koetaan tarpeelliseksi, eikä asiasta ole sääntelyä jätehuoltomääräyksissä. Komposti saattaa aiheuttaa haju- tai hygieenistä haittaa naapurustolle. On syytä kuitenkin pohtia, onko kotitalouksien kompostointi sellainen pilaantumista aiheuttava tekijä, jota ei voida muilla ympäristönsuojelukeinoilla kunnassa kontrolloida.

Mallimääräykset:

Rakennusten polttaminen

Rakennusten ja rakennelmien hävittäminen polttamalla on kielletty.

Ympäristönsuojeluviranomainen voi hakemuksesta myöntää poikkeuksen tästä määräyksestä, mikäli rakennuksen polttaminen on tarpeen pelastusviranomaisen tai vastaavan tahon tarpeen vuoksi. Poikkeuksesta tehtävässä päätöksessä annetaan tarpeelliset määräykset toiminnasta aiheutuvan ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 kohdalla

Muita esimerkkiperusteluita:

³⁰ HE 16/2014 vp, s. 13.

³¹ Toisaalta, mikäli kunnan tai alueellisissa jätehuoltomääräyksissä on kielletty jätteen polttaminen, voidaan tällaiseen toimintaan puuttua valvonnallisoin keinoin myös jhm:n vedoten.

³² Pietarinen 2014, s. 51

Rakennusten polttamista ei käsitellä muussa kunnallisessa sääntelyssä eivätkä kokonaiset rakennukset jätessäntelyn mukaisesti ole jätettä, joten määräys on tarpeen, jotta voidaan paikallisesti ehkäistä rakennusten ja rakennelmien hävittäminen polttamalla. Polttamisessa vapautuu runsaasti savukaasuja sekä erilaisia myrkyllisiä yhdisteitä.

Poikkeuksen myöntämisellä voidaan tarvittaessa mahdollistaa esimerkiksi pelastusviranomaisen tai vapaapalokunnan harjoitustoiminta. Asiasta tehdään hallintopäätös, jossa voidaan antaa määräyksiä esimerkiksi sammutusvesien johtamisesta ja käsittelystä, etukäteen tehtävistä toimenpiteistä, kuten myrkyllisten tai palamattomien materiaalien poistoista tai muista ympäristönsuojelullisesti tärkeistä asioista tai rajoituksista.

Kompostin sijoittaminen kiinteistöllä

Asuinkiinteistöjen kompostoreita ei saa sijoittaa taajaan rakennetuilla alueilla alle __ metrin etäisyydelle naapuritontin rajasta.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 kohdalla

Muita esimerkkiperusteluita:

Määräys on tarpeen kompostoinnista mahdollisesti aiheutuvien hajuhaittojen rajoittamiseksi taajaan rakennetuilla alueilla.

Kemikaalien ja vaarallisten aineiden säiliöt ja varastointi

Kuntien ympäristönsuojelumääräyksissä vaarallisten aineiden säiliöitä ja varastointia koskevat määräykset ovat hyvin yleisiä: 92 % kunnista oli antanut määräyksiä tähän liittyen.³³ Määräysten antaminen on aiheeseen liittyvästä laajasta muusta sääntelystä huolimatta siis ilmeisen tarpeellista. Kemikaaliturvallisuuslainsäädäntö, öljysäiliöitä koskeva sääntely ja polttonesteiden jakeluasemia koskeva sääntely on ympäristönsuojelullisista lähtökohdista tarkasteltuna puutteellista. Koska ympäristönsuojelumääräykset eivät ole kunnille pakollista norminantoa, herää kysymys, tulisiko tähän puutteeseen vastata ensisijaisesti kansallista sääntelyä kehittämällä.

³³ Pietarinen 2014, s. 39.

Kiinteistöjen lämmitysöljysäiliöt

Kiinteistöjen lämmitysöljysäiliöitä säätelevät kauppa- ja teollisuusministeriön 1980-luvulla annetut päätökset³⁴. Kyseiset päätökset ovat valtioneuvoston asetusten tasoista sääntelyä, joten niitä ei tule turhaan toistaa ympäristönsuojelumääräyksissä.

Öljysäiliöiden määräaikaistarkastuksia koskeva päätös (344/1983) koskee pohjavesialueilla olevia maanalaisia poltto- ja dieselöljysäiliöitä. Tarvittaessa kunnassa voidaan ulottaa kyseisen päätöksen sääntelyä koskemaan myös muualla kuin pv-alueilla sijaitsevia säiliöitä tarveharkinnan mukaan. Yksinkertaisinta on tällöin viitata KTM:n päätöksen sääntelyyn tarkastusväleistä säiliön kuntoluokan mukaan, jolloin päätöksen sääntelyä ei tarvitse toistaa määräyksissä. Kyseistä päätöstä ei sovelleta kaksoivaippa- tai niihin verrattaviin, vuodonilmausjärjestelmällä varustettuihin eikä suoja-altaassa oleviin, hälyttävällä vuodonilmausjärjestelmällä varustettuihin säiliöihin. Ympäristönsuojelumääräyksiä annettaessa tulisi siis pohtia paitsi aluerajauksen, myös tarkastusvaatimusten laajentamista muitakin säiliötyyppejä koskevaksi.³⁵ Monissa kunnissa on esimerkiksi annettu määräys käyttämättömäksi jääneen säiliön poistamisesta sekä poikkeuksen hakemisesta poistamiselle, mikäli poistaminen on teknisesti hankalaa tai taloudellisesti kohtuutonta.

Kunnissa voi olla rakennuskannasta riippuen runsaasti maanalaisia öljysäiliöitä, jotka aiheuttavat merkittävän paikallisen maaperän pilaantumisriskin. Määräyksiä annettaessa olisi suositeltavaa selvittää mahdollisuuksien mukaan kunnan tilanne säiliöiden suhteen sekä tarvittaessa kohdistaa määräykset sellaisille alueille, joilla säiliöitä on runsaasti ja esimerkiksi poistamisvaatimus tiettyyn määräaikaan mennessä perusteltua. Määräyksiä annettaessa tulee muistaa yhdenvertaisuus. Lämmitysjärjestelmiä koskevaa sääntelyä voi olla myös kunnan rakennusjärjestyksessä.

Mallimääräykset:

Maanalaisten öljysäiliöiden tarkastaminen ja poistaminen

Kauppa- ja teollisuusministeriön päätöstä maanalaisten öljysäiliöiden määräaikaistarkastuksista (344/1983) sovelletaan koko _____ kunnan/kaupungin alueella.

³⁴ Kauppa- ja teollisuusministeriön päätös öljylämmityslaitteistoista (314/1985) ja kauppa- ja teollisuusministeriön päätös maanalaisten öljysäiliöiden määräaikaistarkastuksista (344/1983).

³⁵ Valpasvuo ja Vitikka 2005, s. 18.

Käytöstä poistettava maanalainen öljysäiliö tulee poistaa maaperästä kaikkine rakenteineen. Ympäristönsuojeluviranomainen voi hakemuksesta myöntää poikkeuksen maanalaisen öljysäiliön poistamisesta, mikäli säiliön poistaminen on taloudellisesti kohtuutonta tai poistaminen vaarantaa esimerkiksi asuinrakennuksen rakenteet.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 ja soveltuvin osin 3 kohdalla
- YSL 16 ja 17 §:llä

Muita esimerkkiperusteluita:

KTM:n päätöksen (344/1983) sääntelyn tarkoittamien tarkastusvälien ulottaminen koskemaan myös muita kuin pohjavesialueita on _____ kunnassa/kaupungissa perusteltua maanalaisten öljysäiliöiden suuren määrän vuoksi. Maanalaiset öljysäiliöt aiheuttavat maaperän pilaantumisen riskin, ja säännöllisellä tarkastamisella voidaan välttää vuotojen syntyminen. Maanalaisten öljysäiliöiden poistaminen on perusteltua, jotta maaperään ei jää sellaisia säiliöitä, joista voi aiheutua maaperän tai ympäristön pilaantumista. Poikkeus voidaan myöntää, mikäli voidaan osoittaa, ettei maaperän pilaantumista ole tapahtunut eikä säiliön maaperään jättämisestä aiheudu maaperän pilaantumisen riskiä.

Kemikaalisäiliöt

Kemikaalien valmistusta, käyttöä, varastointia, siirtämistä ja säilyttämistä säädelään vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetulla lailla (390/2005, kemikaaliturvallisuuslaki). Kemikaaliturvallisuuslain 115 §:n mukaisesti vaarallisten kemikaalien käytön ja varastoinnin valvonta (luvat, ilmoitukset, käyttöönottotarkastukset ja määräaikaistarkastukset) jakaantuu turvallisuus- ja kemikaaliviraston (Tukes) ja pelastuslaitosten kesken, riippuen käsiteltävien ja varastoitavien kemikaalien laadusta ja määrästä.

Kemikaaliturvallisuuslain tarkoittamia säiliöitä ovat kiinteistöissä käytettävät säiliöt, jakeluasemien säiliöt ja maa- ja metsätaloudessa sekä työmailla käytettävät säiliöt.³⁶ Luvan- ja ilmoituksenvaraisuudesta säädetään kemikaaliturvallisuuslain 23 ja 24 §:ssä. Tukesin myöntämä lupa tarvitaan kemikaalien laajamittaiseen käsittelyyn ja varastointiin ja ilmoitus pelastusviranomaiselle vaaditaan vähäisestä teollisesta käsittelystä ja varastoinnista.

³⁶ Turvallisuusvaatimukset teollisuussäiliöille, työmaasäiliöille ja kiinteistöjen säiliöille.

Laajamittainen toiminta on määritelty kemikaaliturvallisuuslain 4 §:ssä ja vähäinen toiminta lain 5 §:ssä. Vaarallisten kemikaalien teollisesta käsittelystä ja varastoinnin valvonnasta annetun asetuksen (685/2015) liitteessä 1 määritellään kemikaaliluokittain lupa- ja ilmoitusvelvollisuuden rajat.

Lupa- ja ilmoitusmenettelyn ulkopuolelle jääviä toimintoja voidaan säädellä kunnan ympäristönsuojelumääräyksillä siltä osin, kun tarkoituksena on estää ympäristön pilaantumista.³⁷ Tarve määräyksille (tai sääntelyn kehittämiseksi ympäristönsuojelullisista näkökulmista käsin) on selkeä, sillä kemikaalilainsäädäntö ei lähtökohtaisesti säätele kemikaalien varastoinnin ympäristönsuojelullisten riskien rajoittamista.

Kunnissa on usein määrätty juuri kemikaalien varastointiin ja säilytykseen liittyvistä asioista. Määräyksissä on voitu myös antaa siirtymäaikoja (esimerkiksi määrättäessä kaksoisvaippasäiliöistä) määräyksen kohtuullistamiseksi. Vaarallisia jätteitä koskeva sääntely on jätelain alaista ja niitä koskevat kunnalliset määräykset annetaan jätehuoltomääräyksissä.

Mallimääräykset:

Vaarallisten kemikaalien säilyttäminen ja varastointi

Ulkona säilytettävät vaarallisten aineiden ja kemikaalien säiliöt on sijoitettava nestetiiviille ja kantavalle pinnalle, josta mahdolliset vuodot voidaan havaita ja kerätä talteen. Muut kuin kaksoisvaippasäiliöt on sijoitettava katettuun tilaan ja varustettava vähintään säiliön tilavuutta vastaavalla suoja-altaalla.

Varastoitaessa vaarallisia kemikaaleja sisätiloissa, tulee varastotilan olla viemäröimätön tai kemikaalit säilyttää suoja-altaassa, joka on tilavuudeltaan vähintään suurimman varastoitavan säiliön tilavuutta vastaava.

Vaarallisten kemikaalien astiavarasto on sijoitettava tiiviille, kantavalle alustalle ja katettava sekä varustettava suurimman varastoitavan säiliön tilavuutta vastaavalla tiiviillä suoja-altaalla. Maanalaisten öljy- ja kemikaalisäiliöiden sijoittaminen pohjavesialueille on kielletty.

Määräykset voidaan perustella:

³⁷ Valpasvuo ja Vitikka 2005, s. 20.

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 ja 3 kohdalla
- YSL 16 ja 17 §:llä

Muita esimerkkiperusteluita:

Vaarallisten kemikaalien säilyttämistä ja varastointia koskevilla määräyksillä ehkäistään maaperän, pohjaveden ja vesistöjen pilaantumisen vaaraa. Kemikaalien sijoittaminen sellaiseen säiliöön tai alustalle, josta vuotojen havaitseminen ja poistaminen on mahdollista, on tärkeää maaperän suojelemiseksi. Vähäisetkin vaarallisen aineen vuodot voivat aiheuttaa merkittävää ympäristön pilaantumista. Mikäli vaarallisia kemikaaleja pääsee vuotamaan viemäriin, voi jätevesien purkupaikalla aiheutua ympäristön pilaantumista.

Uusien maanalaisten kemikaali- tai öljysäiliöiden sijoittamisen kieltäminen pohjavesialueilla on perusteltua pohjaveden pilaantumisen ehkäisemiseksi.

Polttonesteiden jakelupisteet

Vähintään 10 m³:n säiliöillä varustetut polttonesteen jakeluasemat tulee ympäristönsuojelulain mukaan joko rekisteröidä tai luvittaa. Nk. JANO-asetusta³⁸ sovelletaan vähimmäisvaatimuksena sekä lupa- että rekisteröintimenettelyssä.

Ympäristönsuojelumääräyksiin voidaan sisällyttää JANO-asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle jääviä jakeluasemia koskevat määräykset.³⁹ Ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan määrätä esimerkiksi tällaisten pienempien jakelupisteiden rakenteista maaperän suojelemiseksi. Säiliöitä koskevat määräykset voidaan sisällyttää määräyksiin muista kemikaali-, vaarallisten aineiden tai öljysäiliöistä.

Mallimääräykset:

Polttonesteen täyttö- tai jakelupaikka

Kiinteä polttonesteen jakelu- ja täyttöpaikka tulee sijoittaa tiiviille, kemikaaleja läpäisemättömälle pinnalle, josta mahdolliset vuodot voidaan kerätä talteen. Jakelu- ja täyttöpaikoilla on oltava imeytysainetta ja kalustoa mahdollisten vuotojen keräämistä ja säilyttämistä varten.

³⁸ Valtioneuvoston asetus nestemäisten polttoaineiden jakeluasemien ympäristönsuojeluvuorokäytöistä (444/2010).

³⁹ Alle 10 m³:n suuruisia polttonestesäiliöitä koskee kemikaaliturvallisuuslain lupa- tai ilmoitusmenettely, mikäli kemikaalin määrä on vähintään kemikaaliturvallisuusasetuksen liitteen 1 mukainen.

Väliaikaiset, esimerkiksi työmailla sijaitsevat polttonesteen täyttöpaikat on sijoitettava tiiviille alustalle. Polttonestesäiliöitä ei saa täyttää väliaikaisella sijoituspaikalla, ellei säiliöitä ole varustettu ylitäytönestimellä. Polttonestesäiliön tulee olla kaksivaippainen tai varustettu suoja-altaalla.

Määräykset voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 kohdalla
- YSL 16 ja 17 §:llä

Muita esimerkkiperusteluita:

Sellaiset polttonesteiden täyttö- ja jakelupisteet, joihin ei sovelleta nestemäisten polttoaineiden jakeluasemien ympäristönsuojeluvaatimuksista annettua valtioneuvosto asetusta (444/2010, JANO-asetus) aiheuttavat ympäristön pilaantumisen vaaraa, mikäli polttonesteitä tai öljyjä tai vastaavia aineita pääsee vuotamaan maaperään tai kulkeutumaan pohjaveteen tai vesistöihin. Ympäristönsuojelumääräykset ovat tarpeen tällaisen pilaantumisen välttämiseksi koko _____kunnan/kaupungin alueella.

Määräys tiiviistä alustasta ehkäisee jakelupisteen käytön yhteydessä mahdollisesti esiintyvien vuotojen pääsyn maaperään. Jakelupisteillä on oltava imeytysainetta mahdollisten suurempien vuotojen aiheuttaman ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi.

Muut määräykset

Maalämpö

Maalämpöjärjestelmissä voidaan hyödyntää maa- tai kallioperän, pohjaveden tai vesistön lämpöenergiaa kiinteistöjen lämmityksessä. Maalämpöjärjestelmä sisältää lämpöpumpun, siirtoputkiston ja keruupiirin. Sijoitettaessa maalämpöjärjestelmää vesistöön on kyse vesilain (587/2011) mukaisesta vesitaloushankkeesta. Vesistöön rakennettaessa tulee arvioitavaksi myös vesilain mukainen luvantarve (kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tai ELY-keskus). Maalämpöä voidaan hyödyntää myös nk. avoimella keruupiirillä, jolloin järjestelmä käyttää pohjaveden energiaa suoraan ilman erillistä lämmönkeruunestettä. Kallioperän lämpöenergiaa hyödyntävät järjestelmät asennetaan poraamalla energiakaivo, johon maalämmön keruuputket asennetaan. Maaperään sijoitettavat keruupiirit kaivetaan yleensä

noin metrin syvyyteen. Vesistöihin sijoitettavat keruupiirit sijoitetaan matalissa rannoissa yleensä pohjaan, jonka yhteydessä joudutaan usein kaivamaan sedimenttiä.⁴⁰

Maalämmön ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavat riskit liittyvät yleisimmin maalämpökaivojen poraamiseen pohjavesialueilla ja lämmönkeruunesteenä käytettävän aineen vuotoihin.

Energiakaivon poraaminen voi aiheuttaa esimerkiksi:

- pohjaveden pinnan ja/tai virtauksen muutoksia
- orsiveden sekoittumista alempaan pohjavesikerrokseen
- pilaantuneen maan tai pohjaveden aiheuttamaa pohjaveden pilaantumista
- pintavesien pääsyä huonosti tiivistettyjen rakenteiden kautta pohjaveteen
- kallioperäisen pohjaveden eri kerrosten sekoittumista (erit. suolaisen veden sekoittumista makeaan pohjaveteen) ja
- pohjaveden lämpötilamuutoksia.⁴¹

Energiakaivon poraamisen yhteydessä syntyy porauspölyä, joka voi myös aiheuttaa haittaa. Huonosti tiivistettyjen järjestelmien seurauksena myös maaperän radonia voi nousta rakennuksiin. Paineellinen pohjavesi voi aiheuttaa tulvimista rakennuspaikalla tai sen lähistössä.⁴²

Maalämpöjärjestelmän rakentamiseen tarvitaan maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999, MRL) mukainen lupa, ellei kunta ole rakennusjärjestyksessä toisin määrännyt. Lisäksi voidaan tarvita myös vesilain (587/2011) mukainen lupa, mikäli hankkeesta voi aiheutua vaaraa pohjavedelle tai se voi vaikeuttaa vedenhankintaa. Luvantarpeen arvioi alueen ELY-keskus tai kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Rakentaminen on mahdollista kunnan päätöksellä myös toteuttaa toimenpideluvalla. Kunta voi myös vapauttaa rakentamisen kokonaan toimenpidelupamenettelystä, mikäli sen alueella ei ole sellaisia pohjavesiolosuhteita tai esimerkiksi maanalaista rakentamista, jotka vaativat maalämpörakentamisen sääntelyä.⁴³ Tällöin sovelletaan MRL 129 §:n mukaista

⁴⁰ Juvonen – Lapinlampi 2013, s. 8–9.

⁴¹ Juvonen – Lapinlampi 2013, s. 40–42.

⁴² Juvonen – Lapinlampi 2013, s. 44

⁴³ Juvonen – Lapinlampi 2013, s. 14, ks. myös MRL 125 § (958/2012), 126 § (958/2012) ja 126a § (958/2012 ja pykälän 12 kohta sekä 3 momentti [230/2017]).

ilmoitusmenettelyä. Ilmoitusmenettelyä ei kuitenkaan voida kyseisen pykälän mukaan soveltaa hankkeisiin, joilla on merkitystä yleisen edun kannalta. Kun YSL:n pohjaveden pilaamiskielto otetaan huomioon, ei liene yleisen edun mukaista vapauttaa maalämpörakentamista toimenpideluvan tarpeesta pohjavesialueilla. Näin ollen suunniteltaessa maalämpörakentamista pohjavesialueelle tulee myös arvioitavaksi vesilain mukaisen luvan tarve. Ympäristönsuojelumääräyksissä ei olisi siis tarpeen määrätä maalämpörakentamisen edellytyksistä pohjavesialueilla, ellei se ympäristön pilaantumisen vaaran vuoksi ole tarpeen.

[Riippuen lämmönkeruunesteestä ja sen määrästä saattaa olla tarpeen tehdä myös kemikaaliturvallisuuslain mukainen ilmoitus pelastusviranomaiselle. Esimerkiksi keruuputkistossa käytettävä laimennettu etanoliliuos on pääsääntöisesti vahvuudeltaan 28 % ja se luokitellaan syttyväksi aineeksi.⁴⁴ Vaarallisten kemikaalien teollisesta käsittelystä ja varastoinnista annetun asetuksen liitteen 1 mukaan syttyvien kemikaalien ilmoitusvelvollisuuden raja on 5 tonnia ja lupavelvollisuuden raja 100 tonnia. Alueellisissa vesienhoitosuunnitelmissa ja toimenpideohjelmassa voi myös olla paikallisia pohjavesialueita koskevia tavoitteita ja toimenpiteitä.]

Lähtökohtaisesti maalämpöjärjestelmiä koskeva lupaharkinta tapahtuu siis MRL:n ja vesilain piirissä. Näin ollen ympäristönsuojelumääräyksiä tulisi antaa harkiten. Rakentamisen sijoittaminen ja ohjaus kuuluu ensisijaisesti MRL:n soveltamisalaan.

Kunnan ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan puuttua maalämpöjärjestelmien rakentamisen aiheuttamaan ympäristön (erityisesti pohjaveden) pilaantumisen vaaraan, mikäli kyseisiä asioita ei ole sisällytetty rakennusjärjestykseen. Lisäksi voidaan antaa määräys valvontaa varten tarpeellisten tietojen antamisesta koskien maalämpörakentamiseen ryhtymistä. Määräyksiä annettaessa on otettava huomioon, mitä kaavamääräyksissä tai kunnan rakennusjärjestyksessä säädetään liittyen maalämpöjärjestelmiin sekä mahdolliset vedenoton suoja-alueet. Mikäli määrätään maalämpöhankkeista ilmoittamisesta, on syytä pohtia, rajataanko määräys pohjavesialueille vai annetaanko se koko kuntaa koskevana. Määräykseen on syytä myös yksilöidä, mitä tietoja ilmoituksessa tulee olla. MRL:n tai vesilain mukaisen luvan tarpeesta määrittäminen ei kuulu ympäristönsuojelumääräyksiin.

⁴⁴ Juvonen – Lapinlampi 2013, s. 18.

Pohjavesialueille rakennettavien maalämpöjärjestelmien osalta voidaan antaa myös määräys lämmönkeruunesteenä käytettävästä aineesta. Onko tämä tarpeen? Rakentamisen aikana sovellettavaksi tulevat myös ympäristönsuojelumääräykset, jotka on annettu koskien ilmansuojelua ja meluntorjuntaa.

Maalämpöä koskevia määräyksiä valmisteltaessa on tärkeää tehdä yhteistyötä rakennusvalvontaviranomaisen kanssa ja olla selvillä siitä, mitä MRL:n alaista sääntelyä kunnassa on maalämpöjärjestelmiin liittyen. Vuoropuhelu on tärkeää molempiin suuntiin, ja rakennusvalvonnan olisi hyvä harkitessaan rakennus- tai toimenpidelupaa maalämpöjärjestelmälle pyytää kunnan ympäristöviranhaltijalta lausunto. Mikäli rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun välillä käydään aktiivista vuoropuhelua maalämpöjärjestelmien rakentamiseen liittyvissä asioissa, ei ympäristönsuojelumääräyksiä välttämättä ole tarpeen antaa. Ympäristönsuojelumääräysten perusteena ei kuitenkaan tule olla vuoropuhelun puute viranomaisten välillä.

Mallimääräykset:

Maalämpöjärjestelmien rakentamisesta pohjavesialueille ja ranta-alueille on tehtävä ilmoitus _____ kunnan/kaupungin ympäristönsuojeluviranomaiselle __ vrk ennen rakentamishankkeeseen ryhtymistä. Ilmoituksesta tulee käydä ilmi vähintään seuraavat seikat: [Tähän voidaan luetella valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot.]

Rakennettaessa maalämpöjärjestelmiä pohjavesi- tai ranta-alueille, tulee varmistua siitä, ettei lämmönkeruunesteenä käytettävä aine ole terveydelle tai ympäristölle vaarallista.

Rakennettaessa maalämpöjärjestelmiä on huolehdittava siitä, ettei energiakaivojen poraamisessa syntyvää kiviainesta tai veden ja kiintoaineksen muodostamaa lietettä joudu suoraan vesistöön tai viemäriin. Sekä energiakaivon poraamisessa että kiviaineksen säilyttämisessä on huolehdittava siitä, ettei haitallista pölyämistä tapahdu esimerkiksi riittävällä kastelulla tai suojapeittein. Poraamisessa syntyvää lietettä ei tule johtaa hallitsemattomasti siten, että syntyy maaperän vettymistä tai ojien tukkeutumista.

Maalämpöjärjestelmiä ei saa sijoittaa _____ pohjaveden muodostumisalueelle/
_____ vedenoton suoja-alueelle.

Määräykset voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1, soveltuvin osin 3 ja 6 kohdalla
- YSL 17 §:llä pohjavesialueiden osalta

Muita esimerkkiperusteluita:

Maalämpöjärjestelmistä tulee ilmoittaa _____ ympäristönsuojeluviranomaiselle valvontaa varten tarpeellisten tietojen saamista varten. Ilmoituksen johdosta ympäristönsuojeluviranomaisen on mahdollista antaa lausunto rakentamisen ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavista vaikutuksista.

Lämmönkeruunesteinä käytettävän aineen mahdolliset vuodot voivat aiheuttaa ympäristön pilaantumista.

Energiakaivojen poraamisen yhteydessä voi syntyä merkittäviä määriä kiviainesta, pölyä ja lietettä, joka voi paikallisesti aiheuttaa voimakasta veden samentumista sekä lietteen kertymistä puroihin, noroihin, ojiin ja vesistöihin. Tämä voi aiheuttaa muutoksia vesistön tai muun vesiympäristön elinolosuhteisiin ja pilata vedenlaatua. Viemärissä liete saattaa aiheuttaa tukkeutumista ja vaikeuttaa jätevedenkäsittelyä tai rikkoa viemäriputkistoja.

_____ pohjavesialueelle/vedenoton suoja-alueelle ei tule rakentaa maalämpöjärjestelmiä niiden aiheuttaman pilaumisriskin vuoksi. Pohjaveden pilaantumisen vaaraa aiheuttaa sekä energiakaivojen poraaminen että mahdolliset lämmönkeruunesteiden vuodot.

Lumenkaatopaikat

Pietarisen (2014) selvityksen mukaan 88 % kunnista oli antanut määräyksen liittyen lumen sijoittamiseen. Lunta ei katsota jätteeksi, mutta kaduilta ja väyliltä poistetun lumen mukana kulkeutuu roskia, öljyä ja muita ympäristön pilaantumista aiheuttavaa ainesta. Vaikka roskaantumista koskeva sääntely on jätelain alaista, voidaan lumenkaatopaikkoja koskevia määräyksiä antaa kunnan ympäristönsuojelumääräyksissä ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi (YSL 202.3 § 1 kohta). Kunnissa on yleisesti säännelty lumenkaatopaikkojen sijoittamisesta herkille alueille, roskaantumisen ehkäisemisestä ja sulamisvesien käsittelystä.⁴⁵

Mallimääräys:

Lumen vastaanottopaikat tulee sijoittaa ja toteuttaa siten, että sulamisvedet eivät

⁴⁵ Pietarinen 2014, s. 54

aiheuta ympäristön pilaantumista tai sen vaaraa. Sijoituspaikkaa ei tule perustaa ranta-alueelle, jäälle, vesistöön tai vedenhankintaan käytettävälle pohjavesialueelle.

Sulamisvesistä on erotettava kiinteät roskat ennen vesien johtamista ojaan tai maastoon. Lumen sijoituspaikka on siivottava lumien sulamisen jälkeen.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 ja soveltuvien osin 3 kohdalla
- YSL 17 §:llä

Muita esimerkkiperusteluita:

Ajoväyliltä, kaduilta ja muilta alueilta poistettava lumi saattaa sisältää roskia, öljy- ja polttoainejäämiä sekä muita ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavia aineita. Määräykset ovat tarpeen sulamisvesien aiheuttaman ympäristön pilaantumisen vaaran ehkäisemiseksi sekä roskaantumisen ehkäisemiseksi.

Tilapäinen murskaus ja louhinta

Tilapäiseen, alle 50 vuorokautta kestäväan kiviaineksen louhintaan ja murskaukseen sovelletaan YSL 118 §:n mukaista meluilmoitusmenettelyä, mikäli kunnan ympäristönsuojelumääräyksissä ei toisin määrätä (ks. kpl xx). Toiminnan sääntelyyn liittyy olennaisesti myös pölyntorjunta. Yli 50 vuorokautta vuodessa kestävä louhinta ja murskaus on ympäristöluvanvaraista. Toiminnassa otetaan huomioon jaksottainen kesto kalenterivuoden aikana.

Mikäli kunta ei ole vapauttanut louhinta- ja murskaustoimintaa meluilmoitusmenettelystä, ilmoituksen johdosta tehtävässä päätöksessä annetaan tarpeelliset määräykset, joilla voidaan ehkäistä ympäristön pilaantumista (ympäristönsuojeluasetus 26 §). Meluilmoitus tulee lain mukaan tehdä vähintään 30 vrk ennen toiminnan aloittamista.

Ympäristönsuojelumääräyksissä voidaan kuitenkin joidenkin toimien osalta määrätä tätä lyhyemmästä ajasta (tällöin toimintaan sovelletaan kuitenkin muilta osin meluilmoitusmenettelyä).

Mikäli kunta on vapauttanut louhinta- ja murskaustoiminnan meluilmoitusmenettelystä, on syytä antaa louhintaa ja murskausta koskevat ympäristönsuojelumääräykset omassa luvussaan tai varmistaa, että meluntorjuntaa ja ilmansuojelua koskevilla määräyksillä pystytään

riittävästi säätelemään toiminnan päästöjä. Louhinta- ja murskauspaikoilla on usein myös polttonestesäiliöitä ja jakelupisteitä, jotka on syytä ottaa huomioon määräyksiä annettaessa ja valvontaa suorittaessa. Mikäli annetaan erikseen määräys koskien louhintaa ja murskausta, tulee varmistua, että meluntorjuntaa koskevat määräykset eivät ole ristiriidassa louhintaa ja murskausta koskevien määräysten kanssa.

Vanhemmissa määräyskokoelmissa voi vielä olla myös määräyksiä koskien asfalttiasemia. Asfalttiasemat ovat ympäristönsuojelulain liitteen 2 mukaan rekisteröitäviä toimintoja, joten niitä koskevia ympäristönsuojelumääräyksiä ei tule soveltaa ja määräyksiä päivitettäessä ne tulisi poistaa kokoelmasta.

Mallimääräykset:

Yli __ päivää, mutta alle 50 päivää kestävästä louhinnasta ja murskauksesta tulee tehdä kirjallinen ilmoitus _____ kunnan/kaupungin ympäristönsuojeluviranomaiselle vähintään __ päivää ennen työn aloittamista. Ilmoituksesta tulee käydä ilmi ainakin toiminnan sijoituspaikka, toiminta-aika sekä toiminnanharjoittaja, yhteyshenkilö ja -tiedot. Toiminnasta tulee tiedottaa lähialueen kiinteistöjä __ päivää ennen työn aloitusta. Tiedotteesta tulee käydä ilmi ainakin toiminnanharjoittaja, vastuuhenkilön yhteystiedot, toiminnan sijoituspaikka, toiminnan kokonaiskesto sekä päivittäinen työaika.

Louhintaa ja murskausta saa suorittaa arkisin klo x-x ja lauantaisin klo x-x. Murskauslaitteisto on varustettava tehokkailla kastelulaitteilla ja tiiviillä pölykätteilla. Mikäli pölynsidonnassa ei voida käyttää kastelua veden jäätymisen vuoksi, tulee käyttää pölynerottimia. Porauslaitteet on varustettava tarkoituksenmukaisella pölynkeräyslaitteistolla, joka on oltava käytössä aina, kun työtä tehdään. Pölynkeräyslaitteistoa ei saa tyhjentää työmaalle vaan **pölyjäte tulee toimittaa asianmukaiseen jätteen keräykseen. Onko tämä ok, mihin tätä voidaan toimittaa tai miten sitä hyödynnetään?**

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1, 2, 3 ja 6 kohdalla

Muita esimerkkiperusteluita:

_____ kunnassa/kaupungissa on vapautettu x-x päivää kestävä tilapäinen louhintaa ja murskausta YSL 118 §:n mukaisesta meluilmoitusmenettelystä kyseisen pykälän nojalla lupamenettelyn keventämiseksi ja tiettyjen töiden suorittamisen sujuvoittamiseksi.

Ympäristösuojelumääräykset ovat tarpeen, sillä toiminnasta voi aiheutua paikallisesti merkittävää melu- ja pölyhaittaa naapurustolle ja ympäristölle.

Toiminnan päivittäisen suorittamisen aikarajoituksen tarkoituksena on turvata lepoajan rauhoittaminen asuin- ja vastaavilla kiinteistöillä.

Toiminnasta tiedottamista koskeva määräys on tarpeen, jotta naapurit ja muut melu- tai pölyhaittaa kokevat tahot voivat varautua toimintaan sekä tarvittaessa olla yhteydessä toiminnanharjoittajaan.

Porojen ja valjakkokoirien pito

Erityisesti Pohjois-Suomen kunnissa on annettu määräyksiä koskien valjakkokoirien ja porojen pidosta aiheutuvaa ympäristön kuormitusta. Määräykset ovat koskeneet porojen ja koirien tarhaamisesta ja ruokkimisesta johtuvaa vesistön tai pohjaveden pilaantumisriskiä. Tämän tyyppiset määräykset ovat mukaan hyvä esimerkki paikallisista olosuhteista, joiden vuoksi ympäristönsuojelumääräyksiä tulisikin antaa.⁴⁶

Porojen pidempiaikaisesta tarhaamisesta aiheutuu virtsan, ulosteen ja rehun myötä kuormitusta erityisesti vesistöihin. Ympäristönsuojelumääräyksissä voi siksi olla tarpeen säädellä tarhojen sijoittamisesta.

Mallimääräykset:

Porojen ruokinta vesialueella ja alle __ metrin etäisyydellä vesistöstä [tähän voi sisällyttää myös muita vesilain mukaisia vesialueita, mikäli se on paikallisesti tarpeen] on kielletty. Etäisyydessä on tapauskohtaisesti huomioitava myös vuotuinen tulvakorkeus, jottei heinä tai muu rehu pääse huuhtoutumaan vesistöön. Määräys ei koske porojen kuljettamisessa ja kokoamisessa tehtävää vähäistä ja tilapäistä ruokintaa.

Porojen ja valjakkokoirien tarhaaminen ja ruokkiminen on kielletty _____ pohjavesialueella/pohjaveden muodostumisalueella (liitekartta x).

Porojen tai valjakkokoirien tarhaa ei saa perustaa __ metriä lähemmäs naapurintontin rajaa, talousvesikaivoa, lähdettä, vesistöä tai muuta herkästi pilaantuvaa kohdetta.

⁴⁶ Pietarinen 2014, s. 56

Taajaan asutulla alueella tai muutoin lähellä asutusta sijaitsevasta porotarhasta on poistettava lanta säännöllisesti ja tarha on muutenkin pidettävä siistinä (voiko näin määrätä, mihin tällaisista tarhoista tavallisesti siivotaan lanta, onko lantaloita?). Talvikauden jälkeen tarha-alue on siivottava.

Valjakkokoirien tarhat on pidettävä siisteinä ja valumavesien pääsy suoraan ojaan, puroon, noroon tai vesistöön on estettävä.

Määräykset voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 1 ja 3 kohdalla
- YSL 17 §:llä

Muita esimerkkiperusteluita:

Porojen ruokinta vesistöjen jäällä, rannoilla tai vesistöjen läheisyydessä tulvarajan alapuolella voi aiheuttaa rehevöitymistä rehun päästessä huuhtoutumaan vesistöön. Ruokintapaikoilta aiheutuu ravinnepäästöjä myös eläinten lannasta ja virtsasta. Tilapäisessä kokoamisessa ja kuljettamisessa rehua käytetään niin vähäisissä määrin ja paikallisesti, ettei ympäristön pilaantumista tai sen vaaraa todennäköisesti synny.

Pohjavesialueilla ruokintapaikkojen ravinne- ja muut päästöt aiheuttava pohjaveden pilaantumisen vaaraa.

Porojen ja valjakkokoirien tarhoista aiheutuu päästöjä, jotka voivat aiheuttaa pilaantumisen vaaraa herkiksi määritellyissä kohteissa, kuten vesistöissä, talousveden ottoon tarkoitetuissa kaivoissa ja lähteissä ja muissa vastaavissa kohteissa. Tarhoista voi aiheutua myös melu- ja hajuhaittaa naapurustolle.

Tarhojen pitäminen siistinä taajaan asutuilla alueilla tai muutoin asutuksen lähellä on tärkeää yleisen siisteyden ja viihtyvyyden vuoksi. Säännöllisellä eläinten jätösten poistolla ehkäistään myös muuta ympäristön pilaantumisen vaaraa.

Voimaantulo- ja siirtymäaikamääräykset

Täydentyä myöhemmin.

Poikkeaminen

Täydentyä myöhemmin.

Ympäristönsuojelumääräyksiin soveltumattomia toimintoja

Tähän kappaleeseen on vielä tarkoitus sisällyttää esimerkkejä sellaisista toiminnoista, joista on kunnissa voitu antaa määräyksiä, mutta jotka eivät sellaisenaan kuulu ympäristönsuojelumääräysten soveltamisalaan.

Lähteet

Henna Luukkonen– Tuulia Innala – Marko Nurmikolu, Jätehuoltomääräysten laatiminen. Opas kunnallisten jätehuoltomääräysten valmistelijoille ja päättäjille. Kuntaliitto 2014.

Janne Juvonen – Toivo Lapinlampi, Energiakaivo. Maalämmön hyödyntäminen pientaloissa. Ympäristöopas 2013. Ympäristöministeriö.

Jussi Kauppila – Petri Ekholm – Olli Niskanen – Helena Valve – Antti Iho, Muuttuva kotieläintalous ja vesistökuormituksen sääntely. Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja 2017 X (2017), s. 227–273. (Kauppila ym. 2017)

Pietarinen, Aino, Kuntien ympäristönsuojelumääräykset. Nykytila ja tulevaisuuden mahdollisuudet. Kuntaliitto 2014.

Ympäristöministeriö, Haja-asutuksen jätevedet. Lainsäädäntö ja käytännöt. Ympäristöopas 2017.

Ympäristöministeriö, Muistio. Ehdotus valtioneuvoston asetukseksi eräiden jätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa. Else Peuranen ,Ympäristöministeriö 28.11.2017. (Ympäristöministeriö 2017b)

Virallislähteet

HE 16/2014 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta.

Internet-lähteet

Turvallisuusvaatimukset teollisuussäiliöille, työmaasäiliöille ja kiinteistöjen säiliöille. [<https://tukes.fi/teollisuus/kemikaalisailiot>] (3.5.2019)